

OSNOVNA ŠOLA GORICA VELENJE
Goriška cesta 48, 3320 Velenje

MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA

E-KNJIGA

Tematsko področje: SLOVENSKI JEZIK IN KNJIŽEVNOST

Avtor:

Aleksandra Panić, 9. razred

Mentorici:

Vesna Penec, prof. slovenskega jezika
Branka Mestnik, učiteljica geografije in zgodovine

Velenje, 2010

I

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Osnovni šoli Gorica.

Mentorici: Vesna Penec, prof. slovenskega jezika
Branka Mestnik, učiteljica geografije in zgodovine

Datum predstavitve: april 2010

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

II

ŠD Osnovna šola Gorica Velenje, 2009/01

KG e-knjiga, e-bralnik

AV PANIĆ, Aleksandra

KZ 3320 Velenje, SLO, Koželjskega ulica 5

ZA Osnovna šola Gorica, Goriška 48, Velenje

LI 2010

IN E-KNJIGA

TD RAZISKOVALNA NALOGA

OP VI, 63 strani, 2 tabeli, 15 grafov, 18 slik, 2 pril.

IJ SL

JI sl

AI V elektronski obliki shranjena knjiga, e-knjiga (e-book), je novost. Beremo jo na računalniku, elektronskem bralniku (e-book reader), dlančniku ali mobilniku. E-bralnik je lahka prenosna naprava, ki po obliki in načinu spominja na tiskano knjigo. V njem je lahko shranjenih na stotine knjig. Z nami potuje na počitnice, v čakalnico, na letalo ali vlak.

Digitalna doba počasi, a vztrajno prinaša nov način branja tudi v Slovenijo. Imamo prvo e-založbo, ljubljanske knjižnice so že začele izposojati prve e-bralnike e-knjig, novosti o e-bralnikih oglašajo časopisi. V raziskovalni nalogi sem raziskovala, kako bodo e-knjige vplivale na bralno kulturo. Izvedla sem anketo bralcev v Velenju, raziskala pisne vire, prebrala številno literaturo, naredila intervju z vodjo velenjske knjižnice in se obrnila na ugledne pisatelje in strokovnjake.

Osrednji del naloge sem posvetila raziskovanju lastnosti e-bralnikov, stanju na trgu v svetu in pri nas. Analizirala sem njihove prednosti in pomanjkljivosti ter bralne navade. Rezultati ankete so potrdili hipoteze, da so bralci zvesti tiskani knjigi in so e-bralniki predragi. Ugotovila sem, da e-knjiga ne bo tako hitro zamenjala papirnate. Usoda e-bralnika je negotova zaradi nerešenih tehnoloških vprašanj, kršitve avtorskih pravic, neenotnih standardov in tudi nepoznavanja in predsodkov. Cenejši e-bralniki, več vsebin v slovenskem jeziku in oblika, ki se bo čim bolj približala tiskani knjigi, bodo vplivali na večje zanimanje za novodobno branje literature.

E-bralniki spreminjajo naše bralne navade in bralno kulturo. Vplivali bodo na šole, knjižnice, založnike, pisatelje in knjigarne, na nas bralce.

KAZALO	III
Ključna dokumentacijska informacija	II
Kazalo	III
Kazalo slik, grafov, tabel	IV
1 UVOD	8
1.1 Namen raziskovalne naloge	8
1.2 Cilji raziskovalne naloge.....	9
1.3 Hipoteze	9
2 PREGLED OBJAV	10
2.1 Tiskana knjiga.....	10
2.2 Elektronska knjiga (e-knjiga).....	10
2.2.1 Elektronski bralnik (čitalnik).....	11
2.2.2 Kako deluje e-bralnik	12
2.2.3 Virtualna polica	12
2.3 Branje in bralna kultura	13
2.3.1 Pomen branja	13
2.3.2 Kako beremo tiskano knjigo.....	13
2.3.3 Kako beremo e-knjigo	14
2.3.4 Se branje e-knjige na e-bralniku razlikuje od branja s papirja?	14
2.3.5 Kako beremo na e-bralniku	15
2.3.6 E-papir in e-črnilo.....	15
2.3.6.1 Kaj je e-papir?	15
2.3.6.2 Prednosti in slabosti e-papirja	16
2.4 Prednosti in slabosti e-bralnikov.....	16
2.4.1 Prednosti e-bralnikov.....	16
2.4.2 Slabosti e-bralnikov	20
2.4.3 Ponudba e-bralnikov	22
2.4.4 Prodaja e-knjig in e-bralnikov	27
2.5 Založniki in avtorske pravice.....	28
2.5.1 E-založništvo	28

2.5.2 Problem avtorskih pravic.....	29
2.6 Knjižnica	29
2.6.1 Klasična knjižnica.....	30
2.6.2 Digitalna knjižnica.....	30
2.6.3 Digitalizacija.....	30
2.6.3.1 Digitalizacija v svetu	30
2.6.3.2 Digitalizacija pri nas.....	31
2.7 E-bralniki v knjižnicah.....	32
2.7.1 E-bralniki v knjižnicah po svetu	32
2.7.2 E-bralniki v knjižnicah pri nas.....	32
2.8 Knjižnica Velenje.....	32
2.8.1 Knjižnica – intervju	33
2.9 Knjižnica prihodnosti – hibridna knjižnica.....	35
2.10 Pisatelj v svetu e-knjige	38
3 METODOLOGIJA.....	40
4 IZSLEDKI IN RAZPRAVA	41
4.1 Anketa	41
4.2 Razprava	49
5 SKLEPI	51
6 POVZETEK	53
7 ZAHVALA.....	54
8 PRILOGE.....	55
8.1 Anketni list.....	55
8.2 Mnenja strokovnjakov	57
9 VIRI IN LITERATURA	61

KAZALO SLIK, GRAFOV, TABEL

IV

Kazalo slik

Slika 1: Tiskana knjiga – del naše kulture.....	10
Slika 2: Bralnik Kindle za branje e-časopisa	12
Slika 3: Bralnik Kindle za branje leposlovja.....	12
Slika 4: Bralnik zamenjuje tisoče knjig.....	12
Slika 5: E-papir je upogljiv.	15
Slika 6: Videz e-papirja.....	15
Slika 7: Ultratanek zaslon	16
Slika 8: Črke si poljubno prilagodimo.	17
Slika 9: Sprotno iskanje po slovarju.....	18
Slika 10: En e-bralnik zamenja veliko knjig in ohrani veliko dreves.	20
Slika 11: Kindle 1.....	22
Slika 12: Kindle DX.....	23
Slika 13: E-bralnik za slepe.....	27
Slika 14: Knjižnica Velenje.....	29
Slika 15: Kopitarjeva zbirka slovanskih srednjeveških kodeksov	31
Slika 16: G. Lado Planko, vodja knjižnice.....	33
Slika 17: E-bralnik v šoli.....	36
Slika 18: Intel Sošolec.....	37

Kazalo grafov

Graf 1: Starost anketirancev	41
Graf 2: Izobrazbena struktura anketirancev	41
Graf 4: Branje knjig na računalniku	42
Graf 5: Prednosti bralnikov po mnenju anketirancev.....	43
Graf 6: Slabosti bralnikov po mnenju anketirancev.....	43
Graf 7: Izbor vsebine branja.....	44
Graf 8: Branje na različnih lokacijah	45

Graf 9: Tip in oblika e-bralnika.....	45
Graf 10: Pripravljenost plačati ceno 200-300 evrov	46
Graf 12: Seznanjenost z izposajo e-bralnikov v knjižnicah.....	47
Graf 13: Branje e-knjige namesto klasične	47
Graf 14: Vpliv e-bralnika na povečanje branja	48
Graf 15: Šola brez knjig	48

Kazalo tabel

Tabela 1: Ponudba e-bralnikov	23
Tabela 2: Ponudba drugih naprav.....	26

1 UVOD

E-knjiga in e-bralnik sta vstopila v naše življenje. Njun vpliv so občutili knjižnice, šole, založniki, pisatelji in bralci.

S pojavom e-bralnika Kindle podjetja Amazon je prišlo do nekakšne prelomnice. Prodaja e-bralnikov je začela naraščati. Lani so v prednovoletnem času v ZDA prvič prodali več e-bralnikov kot tiskanih knjig. E-bralniki »rastejo kot gobe po dežju«, velika svetovna podjetja se vključujejo v prodajno tekmo. Stanje v Evropi in Sloveniji je nekoliko drugačno kot v ZDA in na Japonskem, kjer se e-bralniki najbolj prodajajo, a tudi pri nas se nova oblika branja postopoma uveljavlja.

Strahovi pred zapuščanjem »Gutenbergove galaksije« so zelo veliki in zastavljajo vprašanje, ali bomo priča prevladi e-knjige pred klasično, papirnato. V dobi digitalizacije se zdi e-bralnik nuja, ekološka nedvomno, morda nekega dne še ekonomska, zdaj je njegova cena previsoka. Tudi nekatera druga vprašanja niso še urejena: neenotna in pomanjkljiva zakonodaja, nerešena tehnološka vprašanja, avtorske pravice, zaščita, standardizacija, položaj pisatelja, knjižnic in založnikov ter ne nazadnje bralcev.

Raziskav v zvezi s to problematiko je občutno premalo. E-knjiga postaja predmet kulturnih, socialnih, psiholoških in ekonomskih razprav. Čeprav še zdaleč ne morejo ogroziti tiskane knjige, e-bralniki počasi spreminjajo naše bralne navade. Po drugi strani pa naše bralne navade močno vplivajo na sprejemanje e-bralnikov. Fenomen, ki ne le odpira vprašanja, temveč tudi terjaja iskanje odgovorov.

Ali bomo bralci (pa tudi pisatelji, knjižničarji, založniki, knjigotržci) šli v tej smeri? Kako bodo e-bralniki vplivali na našo bralno kulturo, se bo vloga knjižnic spremenila, bodo prišli v šole, kakšen bo pisatelj prihodnosti, koliko ljudi poznajo e-knjigo in e-bralnik? Se bodo naše bralne navade spremenile, bomo ostali zvesti tiskani knjigi?

Nekatere knjige je treba pokušati,
nekatero kar pogoltnemo,
le redke pa prežvečimo
in do konca prebavimo.

(Srce iz črnila, Cornelia Funke)

1.1 Namen raziskovalne naloge

Namen naloge je raziskati nekatera vprašanja v zvezi z elektronsko knjigo (in e-bralniki) v povezavi s knjižnico, založniki, pisatelji in odgovoriti, kakšen bo njen vpliv na bralne navade, učenje in kulturo nasploh.

S študijem pisnih virov sem želela ugotoviti, kakšno je stanje na trgu e-knjige in e-bralnikov in ali bo e-knjiga zamenjala tiskano. Želela sem tudi predstaviti pomen tiskane knjige in

branja ter raziskati, kakšne so razlike med e-branjem in branjem s papirja. Spoznati sem hotela, kakšna bo vloga knjižnice, pisatelja, založnika in njihova vloga v prihodnosti v novih razmerah. Prav tako me je zanimalo, kakšna je prihodnost e-bralnikov v šoli.

Glede na aktualnost tematike sem za podkrepitev rezultatov analize literature o tej temi v svetu in pri nas naredila intervju z več strokovnjaki z različnih področij (pisatelji in založniki pri nas v Sloveniji ter intervju z vodjo velenjske knjižnice). Da bi potrdila izsledke analize teoretičnih virov, sem z metodo ankete hotela preveriti, kakšne so bralne navade v našem okolju (Velenje), koliko bralci poznajo e-knjigo in e-bralnik, kako ju sprejemajo ter kako bodo njihove bralne vplivale na bralno kulturo prihodnosti.

1.2 Cilji raziskovalne naloge

Glavni cilj naloge je bil ugotoviti stanje na trgu e-knjige in e-bralnikov, odziv bralcev na e-knjigo (e-bralnik) in njihove bralne navade.

Zaradi zahtevnosti problema in obsežnosti naloge sem opredelila tudi stranske cilje raziskave: določiti, kakšna bodo razmerja med tiskano in e-knjigo ter področja njihove uporabe, prednosti in pomanjkljivosti tiskane in e-knjige, ter ugotoviti, kakšen odnos imajo knjižničarji, založniki in pisatelji do e-knjige in ali so šole pripravljene sprejeti e-bralnik.

1.3 Hipoteze

Hipoteza 1: Bralci ne poznajo dovolj e-knjig in e-bralnikov.

Hipoteza 2: Tradicija in bralne navade ovirajo uveljavitev e-knjig.

Hipoteza 3: E-knjiga ne bo tako hitro zamenjala tiskane knjige.

Hipoteza 4: Vloga knjižnic se bo spremenila.

Hipoteza 5: Založniki in vprašanje avtorskih pravic so ovira za uveljavitev e-knjige in e-bralnika.

Hipoteza 6: Vloga pisatelja bo ostala enaka.

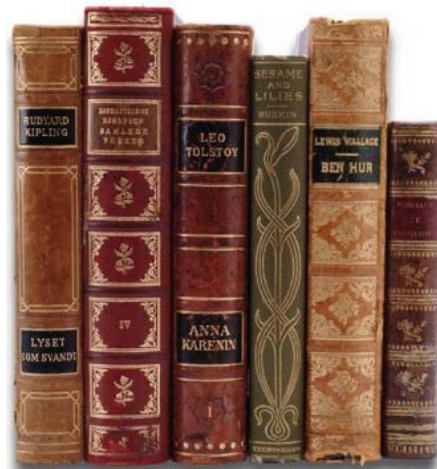
Hipoteza 7: Šola še ni pripravljena na e-bralnik.

Hipoteza 8: Bralci niso naklonjeni branju leposlovja na e-bralniku.

2 PREGLED OBJAV

2.1 Tiskana knjiga

Pismo, branje in knjiga so vrednote, ki spremljajo človeka že tisoče let. Prve risbe po zidovih jam, zapisi na glinenih ploščicah, papirusu in pergamentu pričajo o stalni človekovi potrebi po pisnem izražanju. Zgodovina tiskane knjige pa se začinja z izumom tiskarskega stroja in Gutenbergom več kot pred petimi stoletji. Tiskana knjiga je postala del naše kulture.

Slika 1: Tiskana knjiga – del naše kulture

Vir: library.wustl.edu/.../images/books.jpg

Knjigo doživljamo kot nekaj otipljivega, oprijemljivega. Lahko jo vzamemo v roke, jo listamo, občudujemo njen vonj. Navezanost človeka na tiskano knjigo je emocionalna in trajna. Tako beremo že stoletja. Listanje strani, dotik in vonj knjige se zdijo nenadomestljivi, težko si zamislimo drugačen ritual pri branju leposlovja. To ni le zgodovinsko dejstvo, knjiga je vrednota naše civilizacije in do pred kratkim edina, ki jo poznamo.

2.2 Elektronska knjiga (e-knjiga)

Elektronska knjiga (e-knjiga, e-book) je knjiga, shranjena v elektronski obliki. Njena vsebina ni besedilo, tiskano na papirju. Lahko jo beremo na računalniku, dlančniku ali elektronskem bralniku (e-book reader).

V strokovni literaturi je več definicij e-knjige, terminologija pa je včasih pomanjkljiva. V novejši tuji strokovni literaturi je e-knjiga dokument v digitalni obliki, ki je zapisan na magnetnem, optičnem ali drugem mediju in ga je možno procesirati na računalniških ali drugih sorodnih napravah. Lahko je dostopna prek različnih omrežij (npr. na svetovnem spletu) in si jo uporabnik lahko shrani na svoj osebni računalnik.

E-knjiga je dostopna v različnih formatih. Lahko jo beremo na zaslonu računalnika ali prenesemo na napravo za branje (e-bralnik, dlančnik, mobilni telefon). Lahko jo natisnemo na papir in beremo v klasični obliki. Njena vsebina ni več »neločljivo povezana s svojim nosilcem« (Kovač 2007). Namenjena je javni prodaji ali izposoji iz knjižnice.

Pogosto se v praksi namesto termina e-bralnik (ki je le naprava, stroj za branje) uporablja termin e-knjiga (vsebina knjige), ki postaja neke vrste sopomenka za e-knjigo. Najbrž zato, ker po svoji obliki in funkciji poskuša posnemati klasično tiskano knjigo. Ni izključeno, da se bo ta izraz udomačil predvsem v nekaterih tekstih.

Pojav e-knjige povezujemo s projektom Gutenberg, prvo pravo elektronsko knjižnico. Ta je nastal kot mednarodni projekt, ko je ameriški študent Michael Hart dobil idejo, da je »samoumevno dejstvo, da se da knjige oziroma tekstovno grafične vsebine enostavno prenesti v elektronsko obliko« (Moj Mikro, Elektronske knjige 2010). Danes je na tej strani več kot 20.000 digitalnih knjig, večinoma so v angleščini in so jim že potekle avtorske pravice. Prva e-knjiga v svetu je bila otroška knjiga *Grandma and me* leta 1994. Pri nas pa je prva e-knjiga Drobotnice pisatelja Miha Mazzinija, objavljena na spletni strani www.drobotnice.com, po kateri je posnet film z naslovom *Operacija Cartier*.

Tehnološki razvoj, izum računalnikov in druge pripadajoče opreme ter pojav interneta so sprožili pravo revolucijo na področju pisane besede, ker »se spreminjajo nosilci in načini zapisov informacij« (Kodrič-Dačić 2006). Ključno vlogo je dobil e-bralnik, saj je na njem najlažje brati e-knjigo, posebej od odkritja e-papirja in e-črnila.

2.2.1 Elektronski bralnik (čitalnik)

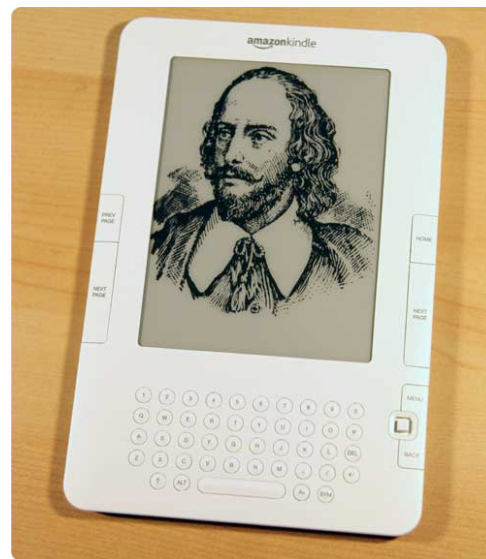
E-bralnik je lahka prenosna naprava za branje vsebin v elektronski obliki (knjig, časopisov, revij ...), ki je po svoji obliki in načinu uporabe podobna tiskani knjigi. V njem je lahko shranjenih na stotine (zdaj že tisoče) knjig.

Zadnjih nekaj let (posebej v letih 2008 in 2009) se je pojavil izpopolnjen e-bralnik elektronskih knjig, majhna naprava, ki zelo spominja na »pravo« klasično knjigo. Je lahek, trpežen, prenosljiv, zaslon je zelo podoben papirju. Po takšni knjigi lahko hitro iščemo, dodajamo zaznamke. Svojo zbirko knjig lahko vzamemo s seboj na potovanje, v naravo, se povežemo na splet in nanj naložimo (plačljive in brezplačne) nove knjige, časopise in revije. Vendar pa ta nova knjiga nima vonja, ne moremo obračati listov (le z gumbom, novejšje z dotikom), ni knjiga, kakršne smo bili navajeni.

Slika 2: Bralnik Kindle za branje e-časopisa

Vir: http://www.edopter.com/trends/Amazon_Kindle

Slika 3: Bralnik Kindle za branje leposlovja

Vir: www.blogkindle.com/.../03/shakespeare-kindle.jpg

2.2.2 Kako deluje e-bralnik

Pred branjem moramo napravo napolniti prek USB-povezave (pri različnih modelih e-bralnikov je trajanje napolnjene baterije različno, vsekakor pa dovolj za branje vsaj ene knjige do novega polnjenja). Pri večini e-bralnikov omogoča večurno branje večjega števila knjig. Po vklopu e-bralnika, če nima vnaprej naloženih knjig, moramo knjige kupiti (zdaj tudi izposoditi v knjižnici). Imeti moramo tudi program, ki podpira določene formate branja.

2.2.3 Virtualna polica

Slika 4: Bralnik zamenjuje tisoče knjig.

Vir <http://www.amazon.com/Kindle-Wireless-Reading-Device-Display/dp/B0015TCML0>

Naša civilizacija in kultura doživljata knjigo kot vrednoto. Tudi knjižnica za človeka pomeni premoženje. Številne generacije so navajene na fizično prisotnost knjige. Lepo zložene knjige na policah so okras hiše in stanovanja, so duša prostora, pričajo o učenosti lastnika. Sprehajanje med knjižnimi policami knjižnice, vonj in dotik knjig imajo poseben čar.

E-knjiga in e-bralnik pa postavljata vse skupaj na glavo. En elektronski bralnik lahko zamenja tisoče knjig, knjižnico naredi odvečno. Virtualna polica naj bi zamenjala metre knjižnice, prihranila prostor in naredila konec klasični knjižni polici. Toda pravi odvisniki od knjige niso pripravljeni tako lahko opustiti ideje o stari dobri knjižnici. Izkušnje srednje šole Cushing v Angliji govorijo o tem, kaj se lahko zgodi, če klasično knjižnico popolnoma zamenjamo z digitalno. Ti so namreč vseh 20.000 izvodov klasičnih knjig digitalizirali (prenesli na računalnike) in učencem priskrbeli 18 e-bralnikov. Nekateri menijo, da je tako hiter prehod na knjižnico brez papirnatih knjig tvegano početje, ki ima lahko posledice.

E-knjiga in e-bralnik postavljata pred nas mnoge dileme, postavljata pod vprašaj obstoj tiskane knjige, branja, bralne navade, videz in vlogo knjižnic in celo šole. E-bralnik knjig grozi, da bo spremenil celotno našo bralno kulturo. E-knjiga, ki je v zadnjih izvedbah bralnikov začela zelo avtentično posnemati tiskano knjigo, je sprožila velike polemike med znanstveniki, strokovnjaki različnih področij in bralci. Razdelila je javnost do te mere, da nekateri navdušenci nad e-knjigo tiskani različici napovedujejo smrt, drugi pa renesanso in e-knjigo označujejo za modno muho.

2.3 Branje in bralna kultura

2.3.1 Pomen branja

Jezik je za nas ljudi osnovno sredstvo sporazumevanja. Spremlja nas skozi vse življenje. Vpliv branja na našo civilizacijo je tako velik, da je ključnega pomena za razvoj družbe in posameznika. Branje je pomembno pri vzgoji, izobraževanju, razvoju naše osebnosti in vrednot.

»Mednarodne raziskave so pokazale, da novi mediji ne morejo zamenjati učinkov branja pri osebni rasti, razvoju mišljenja in ustvarjalnosti posameznika. Fascinacija nad podobami se spreminja v njihovo tiranijo, nove tehnologije izničujejo predstavne in domišljjske razsežnosti, ki jih omogoča samo branje.« (Zupančič 2007).

Branje je zapleten proces. Mnogi znanstveniki se strinjajo, da branje pozitivno vpliva na možgane. Povečuje splošno znanje, sposobnosti pomnjenja, besedni zaklad, zmanjšuje učinke staranja in zmanjšuje stres.

»Strokovna literatura pogosto definira stališče do branja kot relativno trajno naravnost posameznika do bralnega gradiva.« (Pezdirc Bartol 2001/02).

2.3.2 Kako beremo tiskano knjigo

Na branje tiskane knjige smo navajeni. Papir se nam je skozi stoletja tako priljubil, da si ne moremo zamisliti drugačnega načina branja. Knjigo vzamemo v roke, jo listamo, čutimo njen vonj. Ko jo preberemo, jo odložimo. Ne potrebujemo priprave in predznanja.

2.3.3 Kako beremo e-knjigo

E-knjigo lahko beremo na osebni in prenosni računalnik, e-bralnik, tablični računalnik, dlančnik in mobilni telefon. Lahko jo seveda tiskamo in beremo na papirju.

Že s pojavom računalnika so se naše bralne navade začele spreminjati. Raziskave so pokazale, da je branje z računalniškega zaslona naporno. Utripajoči zaslon je škodljiv za oči, bralec postane utrujen in nezbran. Izkazalo se je, da daljšemu branju zaslona bralci niso naklonjeni. Zelo majhen odstotek ljudi je pripravljen prebrati celo knjigo na računalniku. Branje na manjših napravah, kot so dlančniki in telefoni, je primerno le za kratka besedila in kratek čas.

2.3.4 Se branje e-knjige na e-bralniku razlikuje od branja s papirja?

Branje elektronske knjige je zelo podobno branju tiskane knjige.

»Sami kognitivni procesi branja so enaki, bodisi če beremo tekst z ekrana ali če beremo tekst na papirju. Za oboje potrebujemo poznavanje jezika, zdrave oči in zdravo povezavo med očmi in vidnim korteksom v možganih ter drugimi centri, ki nam potem pomagajo pri elaboraciji, torej obdelavi vsebine pisanega teksta,« pravi dr. Marina Furlan, profesorica psiholingvistike v intervjuju za Dnevnikov objektiv (6. 6. 2009). Pojasnjuje, da mladi, ki so izpostavljeni velikemu številu informacij normalno sprejemajo in funkcionirajo v takem okolju in vsebine predelujejo veliko hitreje.

Profesorica dr. Alenka Kavčič s fakultete za računalništvo in informatiko v istem intervjuju meni, »da se papir in ekran dopolnjujeta«. »Strokovno literaturo bi zelo težko brala na papirju. Iskanje po besedilih, iskanje referenc, virov, vse to je v elektronski obliki neprimerljivo lažje.«

»Spretnost iskanja informacij se iz razreda v razred, iz nižje stopnje šolanja v višjo stopnjo in se ne zaključi niti na fakulteti. Knjižničarji in bibliotekarji govorijo o t. i. informacijski pismenosti prebivalstva.« (Kordigel, 1991/92).

Glede strokovne literature, uporabe enciklopedij, iskanja po slovarjih in leksikonih je večina strokovnjakov podobnega mnenja. Drugače je glede leposlovja. Tu gre za osebni odnos s knjigo. Ko beremo zaradi užitka, se nam tiskana knjiga zdi bližje in najbrž se ji bomo bralci težko odpovedali.

Branje na e-bralniku je najbolj blizu branju tiskane knjige, le da to počnemo na stroju. Izum e-papirja in e-črnila je pripomogel temu, da dobimo občutek, kot da beremo s papirja – nič več utripanja zaslona in utrujenih oči. E-bralnik držimo v rokah kot navadno knjigo. Po tekstu se premikamo z gumbi ali v novejšem času z dotikom roke ali pisala. Strani »obračamo«, povečujemo ali zmanjšujemo velikost pisav, označujemo, podčrtujemo, izrezujemo ...

2.3.5 Kako beremo na e-bralniku

Branje e-vsebin z zaslonov, dlančnikov, mobilnikov se ni obneslo. Je utrujajoče, naporno, nezdravo za oči. Bralec ni mogel računalnika vzeti v posteljo ali na izlet (tudi prenosniki niso dobri za to), manjše naprave pa niso dajale vtisa, da beremo »knjigo«. Šele z izumom e-papirja in e-črnila, ki je za oči prijazen (za razliko od računalniških monitorjev), je bralnik postal bližji »pravi knjigi« in ustvaril vtis branja, ki smo ga bili navajeni. Bralec je potreboval prenosno napravo, podobno knjigi. Čeprav pojav e-bralnikov (čitalnikov) sega več let nazaj, se ni obnesel vse do trenutka, ko je tehnologija EPD (Electronic Paper Display) izumila e-papir in e-črnilo.

2.3.6 E-papir in e-črnilo

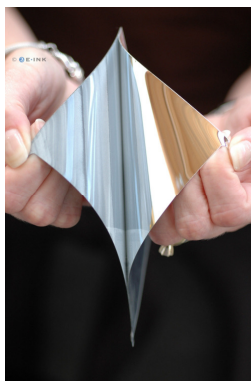
2.3.6.1 Kaj je e-papir?

Elektronski papir ima podobne lastnosti kot navaden papir. Razvilo ga je podjetje E-Ink in naredilo zaslon, ki ne uporablja izsevane, temveč odbito svetlobo.

Slika 5: E-papir je upogljiv.

Vir: mootee.typepad.com/.../04/media-20---read.html

Slika 6: Videz e-papirja

Vir: www.eink.com/press/downloads/index.html

2.3.6.2 Prednosti in slabosti e-papirja

E-papir je videti kot »pravi« papir (črne črke na svetli podlagi) in odbija svetlobo kot navaden papir (robovi črk so zglajeni). Zaslone se ne segreva, ne utripa in ne obremenjuje oči, beremo pa ga z lahkoto na dnevni in sončni svetlobi. Zaslone e-ink je varčen (porabi manj energije kot zaslone LCD, akumulator se izprazni le takrat, ko »obračamo« strani e-knjige in se na zaslonu spremeni besedilo). Vsebinsko e-papirja je mogoče izbrisati in znova naložiti novo (isti list papirja se uporabi znova, kar pri navadnem papirju ni mogoče). Na e-papirju, ki je lahek, tanek, upogljiv, ekološki in poceni, lahko predvajamo tudi videoposnetke, filme.

Poleg številnih prednosti ima e-papir tudi slabosti. Prikaže lahko le osem odtenkov sive barve. Za zdaj je največja pomanjkljivost e-papirja, da ni barven, vendar večina podjetij že razvija barvni zaslon, tako da lahko govorimo, da je barvni zaslon že razvit (npr. Fujitsu Siemens, bralnik Flepia). Tudi Amazon namerava v letu 2010 začeti prodajo barvnega Kindla.

Podjetje Bridgestone je pred kratkim predstavilo izredno tanek (ultratanek) barvni e-papir (0,29 mm). Po pogodbi, ki so jo sklenili s podjetjem Hitachi, so izdelali osempalčni zaslon s prikazom 4096 barv in doslej največji e-list A3 (29,7 x 42 cm). Predvidevajo, da se bo na trgu pojavil že letos.

Slika 7: Ultratanek zaslon

Vir: news.cnet.com/i/bto/20091030/500x_bendyread.jpg

Druga težava je hitrost prikazovanja slik, kar pomeni, da še nekaj časa na elektronskem papirju ne bomo mogli gledati gibljivih slik.

2.4 Prednosti in slabosti e-bralnikov

E-bralnik in e-knjiga imata veliko prednosti pred tiskano knjigo, prav tako nekaj slabosti.

2.4.1 Prednosti e-bralnikov

Udobnost branja

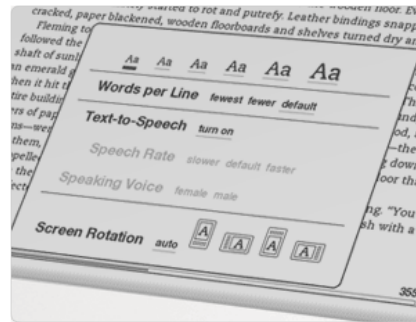
Knjigo na bralniku beremo kjerkoli in kadarkoli, zvečer, zjutraj, v postelji, čakalnici, na avtobusu, vlaku, letalu, plaži, ob sončnem dnevu, ponoči, leže, sede, na počitnicah, strokovnih srečanjih, v bolnišnici. E-bralnik se nikoli sam ne zapre, kot nas včasih preseneti tiskana

knjiga, če beremo brez označevalca strani. Ob branju vidimo, koliko smo prebrali. Imamo tudi seznam in kazalo. E-bralnik si zapomni, kje smo se ustavili.

Prilagoditev velikosti besedila

Ena največjih in najbolj prijaznih stvari za bralce je možnost spreminjanja velikosti pisave in izbire oblike črk. To je zelo uporabno pri slabovidnih in starejših ljudeh (sedaj je v pripravi e-bralnik za slepe), otrocih (pri učenju) in odraslih s posebnimi potrebami, primeren tudi za mlajše pri ohranjanju vida. Vsi e-bralniki imajo slovenske črke (prikazujejo šumnike).

Slika 8: Črke si poljubno prilagodimo.

Vir: <http://www.amazon.com/Kindle-Wireless-Reading-Device-Display/dp/B0015TCML0>

Iskanje po knjigi

Pri e-bralniku je mogoče iskati določena gesla, ključne besede in odlomke po celotnem besedilu. Kot rezultat iskanja se izpišejo vse strani, ki vsebujejo to geslo. Pri tiskani knjigi včasih porabimo veliko časa pri iskanju določenega odstavka, besede ali besedne zveze, citata.

Dodajanje zaznamkov, opomb, oznak

Strani besedila, dele besedila in odstavke lahko zaznamujemo (to je koristno pri strokovni literaturi, za raziskovalce) in shranimo. Temu besedilu lahko dodajamo lastne opombe, pomembne dele podčrtujemo, označujemo, obkrožamo (zelo uporabno za študente in dijake). To nam privarčuje veliko časa.

Branje v različnih formatih

Večina e-bralnikov podpira različne formate zapisov (pdf, txt, htm, html, doc, gif, jpg, bmp, png, lit, ePub ...), odvisno od modela. Založbe ob prodaji e-bralnika včasih ponujajo brezplačen program za branje knjig v njihovem formatu, nekateri pa (Amazon in Barnes & Noble) imajo svoje formate e-knjig in programe.

Organizacija besedil(a)

Knjige, ki jih imamo naložene na e-bralniku, lahko organiziramo, razvrščamo in urejamo po lastni volji. Ustvarimo lahko lastne zbirke in knjižnico leposlovja, strokovne literature, slovarjev, enciklopedij, časopisov, revij.

Hipertekst – nadbesedilo

Možnost nadbesedila je neke vrste revolucija v tekstu: tekst ni več »mrtva črka« na papirju. Ni več obvezne smeri, so poti. Nadbesedilo »spreminja civilizacijski pojem pismenosti« (Leben 2003).

Zelo uporabno je preskakovanje s strani na drugo, s poglavja na poglavje. V besedilu so podčrtana gesla, ki omogočajo skok na povezavo. Besedilo je odprto, nadbesedilo omogoča povezavo do sorodnih informacij ali informacij v kakršnikoli drugi povezavi z osnovnim besedilom (tekst, slike, multimedijske vsebine) (Ločniškar-Fidler 2003). Tako npr. če beremo o svojem najljubšem skladatelju, se nam odprejo povezave do njegovih znanih skladb, oseb, pomembnih v njegovi biografiji, predstavnikov iste glasbene smeri do prvih partitur oper, glasbenih odlomkov. Ko gre za znanstveno literaturo, sledijo povezave do izračunov, formul, eksperimentov. Pri leposlovju lahko dobimo povezave do celotnega dela izbranega pisatelja.

Preglednost in enostavnost uporabe

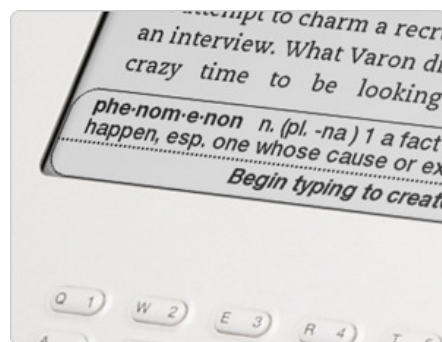
E-knjiga na e-bralniku skoraj ne zaostaja za tiskano knjigo, nekatere stvari so celo dosti bolj pregledne. Upravljanje je enostavno, uporabljamo lahko gumbe, pisalo ali dotik.

Brez knjižne police

E-bralnik zavzema zelo malo prostora in nadomesti metre knjižnih polic.

Slovarji, leksikoni in enciklopedije

Nekateri e-bralniki imajo vključen slovar in dostop do enciklopedij (Kindle npr. ima dostop do Wikipedije in angleško-angleškega slovarja). Slovar je pripomoček, ki sproti pomaga pri iskanju besed, pojmov in njihovi razlagi (ta je hitra in se izpiše ob pritisku na gumb), zato pomaga pri učenju in poglobljanju znanja tujih jezikov.

Slika 9: Sprotno iskanje po slovarju

Vir: <http://www.amazon.com/Kindle-Wireless-Reading-Device-Display/dp/B0015TCML0>

Udobnost naročanja

Elektronsko knjigo naročimo zelo enostavno in hitro, z enim klikom na gumb in prihranimo čas, ki bi ga porabili za odhod v knjigarno ali knjižnico. Knjigo lahko naročamo kadarkoli (ponoči, ob koncu tedna) in kjerkoli (na potovanju, počitnicah, od doma) 24 ur na dan.

Zmanjšanje stroškov tiskanja, distribucije in skladiščenja

Od nastanka tiskane knjige do njene izdaje in prihoda v roke bralca je dolga pot. Stroški tiskanja (papir, barva, drugi materiali, plače delavcev), prevoza, reklame in skladiščenja so veliki. »Izdaja« e-knjige pomeni zmanjšanje stroškov papirja, varčevanje z energijo. Prodaja in distribucija takšne knjige sta bolj enostavni, hitrejši in cenejši (do 95 % v primerjavi s klasično knjigo), stroškov skladiščenja sploh ni (Andrejašič 2005).

Majhna poraba energije

Bralnik porabi zelo malo energije v primerjavi z računalnikom, energijo potrebuje le za listanje, med branjem pa ne (preklopi se v stanje spanja), baterije so vzdržljive (različno, odvisno od modela).

Brskanje po spletu

Možnost dostopa do interneta je danes skoraj samoumevna, zato to omogočajo tudi e-bralniki.

Glasno branje

Novejši e-bralniki omogočajo glasno branje. Pretvarjanje besedila v govor je lahko dober učni pripomoček za različne skupine učencev (slepe, slabovidne, otroke s posebnimi potrebami, disleksijo, mlajše učence) pa tudi starejše ljudi. »Dodana možnost glasu k e-knjigi ... ko pospravljáš, pomivaš posodo, lahko bereš (poslušáš) knjigo, rečeš knjigi STOP in naslednjič nadaljuješ poslušanje – branje knjige od tam, kjer si nehal. Izbirali bomo lahko zeleni glas.« (Mnenje strokovnjaka: Peter Rebernik, založnik).

Multimedijske vsebine

Predvajanje glasbe, filmov, animacij, videopredstavitvev je zelo koristno pri znanstvenem delu in pouku. Tako npr. učenec fizike ali kemije lahko pogleda eksperiment, izvedbo formule.

Možnosti grafičnega oblikovanja so neomejene.

Vsebine e-bralnika se ne starajo, se ne obrabijo.

V primerjavi s tiskano knjigo, ki je krhka, izpostavljena staranju, se vsebina e-knjige ne postara in se lahko nadgradi.

E-knjige so cenejše. (Ne velja za nakup e-bralnika.)

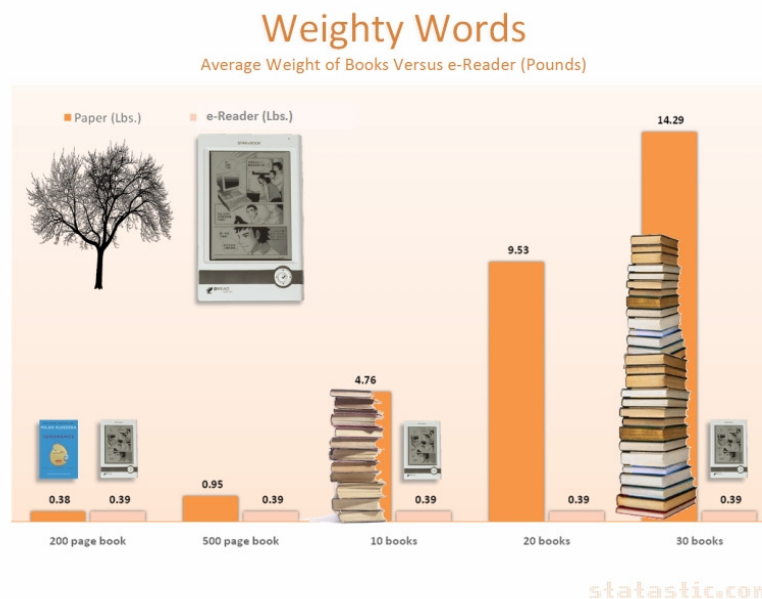
E-knjige so cenejše vsaj za 20 do 30 %.

E-knjiga in e-bralnik sta do okolja prijazna.

Ena glavnih prednosti, ki jo proizvajalci e-bralnikov in njihovi zagovorniki poudarjajo, je ekološki vidik: zmanjšanje porabe papirja, črnila in barve, ne pade veliko dreves, onesnaženje narave se zmanjša. Za tono papirja je potrebnih štiri milijone litrov vode, ki po predelavi onesnažena odteče nazaj v naravo. Z uporabo e-bralnika se bo zmanjšala sečnja dreves.

Raziskave, ki jih je naredil Cleantech Group za Kindle, dajejo prednost elektronskemu bralniku pred papirnato knjigo: če se v celotnem življenju enega bralnika proizvede 168 kg ogljikovega dioksida (za primerjavo 7,46 kg po eni knjigi), če v enem mesecu preberemo tri knjige na Kindlu, bomo v štirih letih proizvedli 1074 kg ogljikovega dioksida; če ga npr. uporabljamo vsak dan (tudi za branje časopisov) bomo »privarčevali« dodatnih 26.098 kg ogljikovega dioksida.

V ZDA se je nekaj fakultet (med njimi ugledni Princeton) odločilo, da uporabljajo bralnik z namenom, da zmanjšajo onesnaževanje in stroške papirja.

Slika 10: En e-bralnik zamenja veliko knjig in ohrani veliko dreves.

Vir: http://farm1.static.flickr.com/153/361439763_8b43f4c28b_o.jpg

Na bralnik lahko naložimo brezplačne knjige

Ena velikih prednosti e-bralnikov je, da lahko nanj naložimo ogromno brezplačnih e-knjig, večinoma tiste, ki so jim potekle avtorske pravice in so v angleščini. Tako jih samo Barnes & Noble ponuja okrog milijon.

Nekaj naslovov spletnih knjigarn z elektronskimi knjigami:

www.gutenberg.org (brezplačne knjige v angleškem jeziku)

www.omnibus.se/beseda (slovenske brezplačne knjige)

www.ijs.si/lit/leposl.html (slovenske brezplačne knjige)

www.dlib.si (slovenska knjižnica)

www.ruslica.si (Večerova založba elektronskih knjig)

2.4.2 Slabosti e-bralnikov

E-knjiga in e-bralnik nimata priljubljenih lastnosti knjige.

E-bralnik nima vonja po knjigi, to mu očitajo mnogi strastni bralci. Manjka mu tudi »pravo« listanje, šelestenje papirja in dotik. Bralci so nostalgični, kažejo mnoge raziskave.

Tiskani knjigi nikoli ne zmanjka baterije, ne potrebuje elektrike.

Tiskano knjigo lahko nesemo s seboj, ne da bi morali polniti baterije, ne porabi energije. Vse, kar potrebujemo, je to, da jo vzamemo s seboj. Obstaja problem recikliranja naprav, ko poteče njihov »rok uporabe«, zanimivo pa je, da so e-bralniki manj potratni od računalnikov.

Dva človeka hkrati ne moreta brati.

Čeprav je na e-bralniku stotine ali tisoče knjig, dva človeka ne moreta sočasno brati, kar je velika pomanjkljivost.

Listanje ni tako hitro kot pri tiskani knjigi.

Listanje po e-knjigi ni tako hitro kot pri papirnati. Ko pritisnemo na gumb, traja približno sekundo, da se na zaslonu pokaže naslednja stran.

Upravljanja se ni treba posebej učiti.

Tiskana knjiga ne zahteva nobenega predhodnega poznavanja tehnike in učenja navigacije.

E-bralnik se lahko uniči ali pokvari.

E-bralnik je stroj, naprava, ki se lahko uniči (padec z višine, vlaga, udarec). Če se pokvari, je potrebno popravilo.

Pomanjkanje standardov

E-bralniki ne podpirajo enakih formatov, morali bi jih poenotiti. Če kupimo knjigo v formatu, ki je ne podpira naš e-bralnik, moramo imeti program za pretvarjanje iz enega formata v drugega (nekateri so na voljo brezplačno, druge je treba kupiti). Tako npr. Amazon knjige zaščiti, da jih ni možno kopirati. Amazonovo knjigo lahko uporabimo zgolj na njihovem bralniku.

Vprašanje »izposojanja« ali prodaje prebranega

Tiskano knjigo lahko posodimo prijatelju, sorodniku ali sošolcu. Navajeni smo, da knjigo »delimo« s prijatelji. Pri elektronskih knjigah to ni mogoče. Šele v zadnjem času se postavlja to vprašanje (Nook je prvi e-bralnik, ki omogoča posojanje knjig drugim uporabnikom).

Slabosti nadbesedila

Neizkušenega bralca nadbesedilo pelje v površnost. Nadbesedilo mora imeti natančno strukturo, da bi bila orientacija po njem uspešna in smiselna.

Strani e-knjig na zaslonu so manjše od strani tiskane.

Bralci smo navajeni, da z očmi zaokrožimo celo stran, ki jo beremo. Ker so strani e-knjig na zaslonu e-bralnika manjše od strani tiskane knjige, je to moteče. Zdaj so že na voljo večji zasloni.

Pomanjkanje slovenskih vsebin

Ena največjih slabosti e-bralnikov je pomanjkanje vsebin v domačem jeziku. Večina vsebin (tudi brezplačnih) je v angleščini. Zaenkrat je pri nas le ena založba Ruslica, ki ponuja okrog 120 naslovov e-knjig, kar je seveda premalo. Na tem področju lahko veliko storijo naše knjižnice.

2.4.3 Ponudba e-bralnikov

Ponudba e-bralnikov v svetu je precej pestra in vsak dan se večja. V zadnjem času na to področje vstopajo novi proizvajalci, ki šele predstavljajo svoje modele, ki se bodo povečini začeli prodajati v tem letu.

Tudi v Sloveniji se že nekaj časa prodajajo e-bralniki in prihajajo novi, a je njihova izbira še vedno majhna. Na slovenskem trgu so dosegljivi bralniki e-knjig: Cybook Gen3, iRex Iliad, Kolibri v3 in BeBook. Proizvajalci ponujajo e-bralnike različnih velikosti, debelin in teže. Razlikujejo se tudi po ločljivosti in sivini zaslona, prostoru na pomnilniku in formatu zapisa podatkov. Prav tako jih ločimo po naloženi vsebini, dodatni opremi in ceni.

Lahko jih razdelimo v dve skupini:

- e-bralniki, ki so namenjeni izključno branju e-knjig,
- druge naprave, ki imajo tudi dodatne funkcije (e-pošta, predvajalnik, koledar, mikrofon), vendar je preko njih mogoče brati tudi e-knjige. To so osebni, prenosni in tablični računalniki, dlančniki in nekatere nove generacije mobilnih telefonov.

Kot primer bom predstavila bralnik Kindle, čeprav se v zadnjem času pojavljajo modeli, ki imajo veliko več dodatne opreme.

Kindle/Kindle DX (podjetje Amazon)

Amazonov Kindle je e-bralnik, ki je s svojim prihodom povzročil pravo revolucijo, najprej v ZDA, potem drugod po svetu. Do takrat e-bralnikom ni kazalo tako dobro. Konec prejšnjega leta pa so jih v ZDA v času novoletnih praznikov prodali več dotlej, celo več kot papirnatih knjig, kar lahko pripišemo tudi »novoletnemu nakupovalnemu času«.

Naprava, ki je videti kot knjiga in je namenjena v prvi vrsti branju e-knjig in ostalih elektronskih vsebin (pdf, txt ...), podpira le dokumente .azw, (ostale pdf, doc, rtf, jpg pa le, ko jih pošljete na spletno trgovino Amazon, kjer jih pretvorijo in pošljejo nazaj).

V e-bralnik Kindle 1 lahko naložimo 200 knjig, uporablja tehnologijo e-papirja in e-črnila, ima tudi pripomočke (iskalnik, možnost označevanja, podčrtovanja, seznam besedil, vključen slovar (angleško-angleški), dostop do Wikipedije, gumbe za premikanje, prilagoditev velikosti besedila, tipkovnico, zaslon je relativno majhen. Ima dostop do trgovine za nakup e-knjig in časopisov.

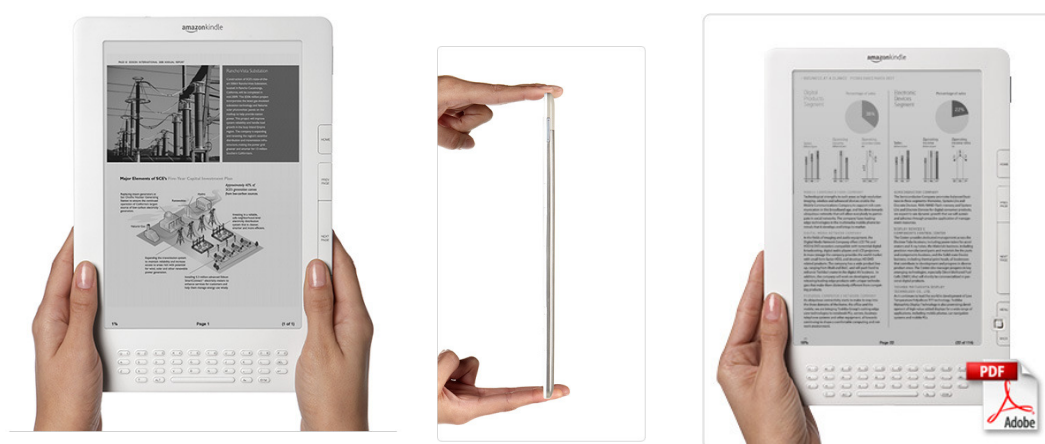
Slika 11: Kindle 1

Vir: www.onmoneymaking.com/.../2007/11/kindle.jpg

Kindle 2 je večji model, ki omogoča boljši prikaz slike, nanj lahko naložimo 1500 e-knjig (iz nabora 230.000 naslovov). Tudi trajanje baterije je boljše. Ima vgrajena dva zvočnika za predvajanje branja knjige, tipkovnico in dostop do elektronske pošte preko brezžične povezave Wispernet.

Kindle DX je tretja, najnovejša, večja različica e-bralnika, ki z zmogljivejšim pomnilnikom omogoča shranjevanje 3500 neilustriranih knjig. Primeren je za branje knjig, časopisov in učbenikov. Ergonomski dizajn, primeren za levičarje in desničarje. Vsebuje slovar z več kot 250.000 pojmov in definicij. Do pred kratkim ni bil na voljo zunaj ZDA, zdaj so ponudili mednarodno izvedbo.

Amazon pripravlja tudi e-bralnik za slepe in barvni e-bralnik, ki bosta v prodaji predvidoma že letos.

Slika 12: Kindle DX

Vir: <http://www.amazon.com/Kindle-Wireless-Reading-Device-Display/dp/B0015TCML0>

Ponudba ostalih proizvajalcev je prikazana v tabelah 1 in 2.

Tabela 1: Ponudba e-bralnikov

E-bralnik	Ponudnik
Kindle 1	Amazon
Kindle 2	
Kindle DX	

Sony 600 »Touch Edition«	PR S	Sony
-----------------------------------	---------	------

Slika

Opis

namenjen izključno branju knjig, naložimo lahko od 200 do 3500 knjig (podroben opis zgoraj)

na dotik, pisalo, bralna lučka, virtualna tipkovnica

Nook Barnes & Noble

kombinacija dveh zaslonov, sivinski za prikaz teksta in barvni na dotik, prvi bralnik, ki omogoča posojanje knjig drugim

Booken Booken
Cybook Gen
3
Opus

branje knjig in poslušanje glasbe, dostopen v Sloveniji

iRex Iliad (Digital Reader 1000)

Irex

za zahtevne bralce, pisalo, internet, dokumente delimo s prijatelji, dostopen v Sloveniji

Cool-Er Interead

predvajalnik mp3, lastna spletna trgovina, v osmih barvah

BeBook Endless Ideas
BeBook Mini
Bebook Neo

za branje najmanj 1000 knjig, tudi v slovenskem jeziku, dostopen v Sloveniji, Neo – najhitrejše listanje

FLEPia Fujitsu

barvni, diagonala 20 cm, veliko računalniške opreme, modela A4 in A5, visoka ločljivost

nReader	BenQ		za knjige in glasbo, veliko opreme, eno polnjenje za 7500 strani
Alex	Spring Design		dva zaslona, večji 15,2 cm za branje knjig, manjši LCD za internet, mikrofoni, snemalnik
Que	Plastic Logic		za profesionalne uporabnike, zaslon iz upogljive plastike, za delo s preglednicami, branje časopisov
Skiff Reader	Hearst		velik gibljiv zaslon, visoke ločljivosti, obračanje strani s potegom prsta, robusten, neobčutljiv za poškodbe
Kolibri v3	Jinke Electronics		prvi bralnik v slovenskem jeziku, diagonala 15 cm, dostopen v Sloveniji
DR 900	Asus		barvni zaslon, branje časopisov, video, odpira in zapira se kot prava knjiga
Edge	Entourage Systems		levi zaslon diagonale 25 cm za branje, desni manjši za internet, e-pošto, pisalo, pretvarjanje teksta v govor, web kamera

Courier	Microsoft		pisalo, slušalke, kamera, podoben knjigi
Story	iRiver		barvni zaslon, pisalo, diktafon
E6 E101	Samsung		dva modela: 15,2 in 25,4 cm, pisalo, lasten zaslon

Tabela 2: Ponudba drugih naprav

Naprava	Proizvajalec	Slika	Opis
iPad tablični računalnik	Apple		zmogljiv računalnik z virtualno tipkovnico, hkrati e-bralnik knjig in časopisov, brskalnik Safari
Interaktivni dlančnik	Visionect		za poslovno okolje, brez polnjenja deluje do devet mesecev, na dotik, informacije pobira iz okolja, uporaben v knjižnicah in knjigarnah, bolnicah, hotelih, slovenski izum; lahko ga peremo v pralnem stroju

Cene e-bralnikov so različne, povprečno 200–300 evrov, večji in zahtevnejši modeli tudi do 1000.

E-bralnik za slepe in slabovidne

Branje tiskanih knjig je za starejše in slabovidne zelo naporno in/ali skoraj nemogoče, kajti črk v klasični knjigi ne moremo povečevati. To nam omogoča e-bralnik. Za popolnoma slepe pa tudi takšen e-bralnik ne zadostuje. Amazonov Kindle (in nekateri drugi) imajo na voljo besedilo v obliki govora, razvijajo pa menije v govorni obliki.

Zamisel e-bralnika e-knjig v Braillovi pisavi je rezultat nove tehnologije. Gre za koncept elektroaktivnega polimera, ki lahko spreminja obliko in prikazuje različne izbokline v

Braillovi pisavi na površini e-bralnika. E-bralnik je delo štirih korejskih znanstvenikov (Seon-Keun Park, Byung-Min Woo, Sun-Hye Woo i Jin-Sun Park). Podjetje Kvocera je naredilo prototip mobitela, ki deluje podobno.

Slika 13: E-bralnik za slepe

Vir: Braille E-Book, a novelty for the visually impaired
Naresh Chauhan, april 18, 2009

E-bralnik na sončne celice

V zadnjem času, ko se na trge e-bralnikov vključuje vse več svetovnih proizvajalcev, se podjetja trudijo razviti e-bralnike boljših tehničnih lastnosti in ekonomsko dostopne. Tako je južnokorejsko podjetje LG Display predstavilo e-bralnik s solarnimi celicami.

Druge naprave, ki imajo e-bralnik

Poleg namenskih e-bralnikov lahko e-knjige beremo na napravah, ki niso namenjene le branju e-knjig (imajo pa še e-bralnik), kot so tablični računalniki in dlančniki (pa tudi vse bolj izpopolnjeni mobilni telefoni), a pomenijo resno konkurenco namenskim e-bralnikom.

2.4.4 Prodaja e-knjig in e-bralnikov

Po podatkih največje spletne knjigarne Amazon.com se je v letu 2007 prodalo 22 % knjig v elektronski obliki. Do prihoda Amazonovega Kindla prodaja bralnikov ni kazala večjih presenečenj, konec leta 2009 pa je skokovito narasla v času prednovoletnih praznikov.

Poznavalci trdijo, da se bo ta odstotek v prihodnosti povečal, »saj je papirna industrija eden največjih onesnaževalcev planeta« (Ruslica.si). Amazon, ki je prejšnje leto prodal tri milijone e-bralnikov, ocenjuje, da se bo v letu 2010 prodaja povečala na šest milijonov.

Na slovenskem trgu se še zmeraj proda malo e-bralnikov. Tako so npr. v knjigarnah MK v enem letu prodali le sto e-bralnikov. Navdušeni bralci v Sloveniji, ki bi bili pripravljeni odšteti nekaj sto evrov za Kindle, ga ne morejo dobiti v slovenskih trgovinah, z njim ni mogoče kupovati slovenskih knjig (naročijo ga le iz ZDA, s carino in davkom vred). Razlog zato je po besedah Mihe Kovača, direktorja založništva pri Mladinski knjigi, da Amazon noče odstopiti Kindla lokalnim knjigarnam in se vede kot monopolist.

Proizvajalci e-bralnikov se zavedajo, da so cene odločilne za konkurenčnost na trgu in so visoke. Strinjajo se, da bi cena morala biti med 100 in 150 dolarjev (če upoštevamo mnenja bralcev in knjigarn, pa pod 100 dolarjev). Takrat bi lahko prišlo do množične uporabe (ob predpostavki, da se tehnologija izboljša). Zato je eden ciljnih trgov proizvajalcev šola, predvsem za Amazonov Kindle. Za Plastic Logic je primarni ciljni trg poslovni svet. Proizvajalci v ZDA govorijo celo o 20-milijonskem trgu v letu 2010 (brez tujine, ki bo na vrsti šele pozneje).

Povečala se bodo tudi sredstva za oglaševanje e-knjig, leta 2007 jih je bilo porabljenih le 3,5 milijona, leta 2012 naj bi jih bilo že 291.

2.5 Založniki in avtorske pravice

2.5.1 E-založništvo

E-založništvo je posel, ki se ukvarja z izdajanjem in prodajo knjig, le da so te v elektronski obliki. Začelo se je razvijati z razvojem računalnikov in interneta. Pri e-založništvu odpadejo stroški tiskanja, distribucije in skladiščenja. »V bistvu so stroški izdajanja e-knjig za 95 % manjši od stroškov za izdajanje tiskanih knjig.« (Andrejašič 2005).

Danes v svetu založniške hiše, ki so nekoč ponujale le tiskane knjige, uvajajo e-knjige. Najbolj znane založbe so Barnes & Noble, McGraw-Hill, Random House, Amazon. Nastajajo tudi nove e-založbe.

Založniki so še precej previdni. Čeprav se jim po eni strani obetajo veliki zaslužki, bi lahko izgubili in postali povsem nepotreben člen. »Prihodnost založništva je v kombinaciji s klasičnim založništvom, nanj bo tudi vplivala priljubljenost e-knjig, e-revij in časopisov, pa tudi razvoj tehnologije, med drugim e-bralnikov.« (Andrejašič 2005).

»Šele v daljni prihodnosti se bo klasično založništvo znašlo v veliki krizi«, večina se bo »preusmerila na izdajanje e-vsebin«, meni pisatelj Feri Lainšček. Tradicionalni založnik se bo moral spopasti z izzivi e-založništva. Takrat bo nastala »nova vrsta založnikov, e-založniki« (Mnenje strokovnjaka: Peter Rebernik, založnik), »tradicionalni založniki pa se počasi zavedajo rastočega potenciala elektronskih publikacij« (Leben 2003).

Založniki se bodo morali začeti prilagajati spremenjeni situaciji. »Knjiga že zdaj ni donosen posel, z e-knjigo pa bo stanje glede dobička še slabše« (Mnenje strokovnjaka: Ivan Sivec, pisatelj), a ker je »vloga založnika pravzaprav ista – gre za selektorja, ki s svojim imenom jamči, da je neko delo kvalitetno znotraj določenih pričakovanj«, se bo morda njihova vloga okrepila. V situaciji, »ko bo na tržišču na milijone in trilijone knjig (ker bo vsak sam lahko izdal svojo knjigo)«, bo bralec zmeden in bo »rabil osnovna priporočila« (Mnenje strokovnjaka: Miha Mazzini, pisatelj).

Pri nas v Sloveniji obstaja ena resna e-založba. To je Ruslica.si (ČZP Večer, d. d.), prva prava e-založba in knjigarna e-knjig. V njej izdajajo knjige slovenskih avtorjev in prevode tujih. Od leta 2006 je bilo izdanih prek 120 elektronskih knjig več kot 60 avtorjev. Izdali so tudi prvi

pravi e-učbenik Ginekologija, ki bo v pomoč študentom. Knjige se prodajajo po zelo nizki ceni, gibljejo se med 2 in 10 evri.

Mladinska knjiga prodaja e-bralnike, založba DZS občasno učno snov, na področju e-revij in časopisov pa ni večjih ponudnikov.

Prednost e-založništva za založnike je izdaja velikega števila knjig. E-knjige jim omogočajo tudi, da najdejo nove bralce. Možnosti grafičnega oblikovanja ob današnjem razvoju tehnike in tehnologije so praktično neomejene.

Ali obstajajo prednosti e-založništva za majhen trg, za Slovenijo? Mnenja so tukaj deljena. Eni menijo, da globalizacija ne prinaša nič dobrega, medtem ko drugi vidijo možnost nizkih naklad in nižjo ceno izdelave za majhne države. Poleg tega je e-knjiga morda upanje za pisatelje, ki so specifični, zaradi česar zaradi majhnih zaklad ne ,pridejo skozi', ko svoja dela ponudijo založbam (Mnenje strokovnjaka: dr. Marina Furlan).

2.5.2 Problem avtorskih pravic

Eno večjih ovir širši uveljavitvi e-knjige in e-bralnikov pomeni problem avtorskih pravic in piratstva. Nezakonito kopiranje in kršenje pravic avtorjev je pogosto. Zato so nezadovoljni založniki in avtorji, slednji morajo včasih celo pred sodišče.

Težava je v tem, da celo Google skenira ogromno knjig, za katere veljajo avtorske pravice (in ne le knjige, ki so jim avtorske pravice potekle). Ker v svetu ni enotnih zakonov, je treba urediti zakonodajo. To bo pomagalo uveljavitvi e-bralnikov, do takrat bodo založniki in knjigarnarji zadržani, avtorji pa upravičeno nezadovoljni.

2.6 Knjižnica

Skozi zgodovino so knjižnice imele velik vpliv na razvoj bralne pismenosti (branja). Zbirale so in hranile gradivo, izobraževale in izposojale gradivo. Tako so postale nepogrešljiv del našega vsakdana.

Slika 14: Knjižnica Velenje

Vir: www.loging.si/.../knjiznica_venenje_s2.jpg

2.6.1 Klasična knjižnica

V klasični knjižnici je bralec našel knjigo v katalogu. Delo knjižničarja je bilo poiskati delo po abecednem vrstnem redu. Nekoč so knjižnice imele knjižnične kataloge v papirnati obliki, zložene na karticah v omari s predalčki. Danes so to že muzejski eksponati. Računalniki so s tem opravili za vselej. Olajšali so delo knjižničarjem in bralcem, zmanjšali stroške in čas. Z digitalizacijo se je vloga knjižnice začela spreminjati.

2.6.2 Digitalna knjižnica

Digitalna knjižnica je knjižnica na spletu. Človek dobe tiskane knjige je bil navajen na sprehod med knjižnimi policami, vonj knjig, dotik. V digitalni knjižnici je e-knjiga dostopna takoj. Do nje lahko dostopamo prek interneta, e-bralnika, dlančnika, mobilnega telefona. Eno knjigo lahko bere hkrati več bralcev z vseh koncev sveta. Takšne knjižnice so pomembne za raziskovalce, znanstvenike pa tudi ohranjanje kulturne dediščine.

2.6.3 Digitalizacija

V elektronski dobi je digitalizacija knjig postala potreba. Razlogi za digitalizacijo so želja po ohranitvi del, večja dostopnost vsebine bralcem, lažje naročanje knjig, zmanjšanje stroškov in ohranjanje redkih knjig. Z digitalizacijo knjig in prihodom e-knjige (in e-bralnika) se knjižnica bliža ideji »univerzalne knjižnice« (mnogi se strinjajo, da je bila Aleksandrijska knjižnica z velikim številom zbirk taka), širjenja znanja in kulture.

Knjižnice in njihovo gradivo se prilagajajo novim trendom, bo pa »gradivo tudi v prihodnosti moralo biti konkurenčno drugim oblikam gradiva, ki jih potencialni odjemalci pregledujejo na spletu« (Mlakar, Pesjak 2009).

Število naslovov v digitalnih knjižnicah se povečuje. Dober del knjižničnega gradiva v številnih knjižnicah po svetu je digitaliziran ali je v fazi digitalizacije. Tako npr. Kongresna knjižnica Washington State Library hrani na sodobnih medijih okrog 115 milijonov dokumentov na več kot 450 jezikov in 36 pisem (Mlakar, Pesjak 2009). Mnoge knjižnice ponujajo tudi brezplačne e-knjige, ki so jim potekle avtorske pravice. Takšne so Svetovna digitalna knjižnica, Europeana, Digitalna knjižnica Slovenije, mestne knjižnice ...

2.6.3.1 Digitalizacija v svetu

Projekt Gutenberg

Vse se je začelo s projektom Gutenberg (www.gutenberg.org). Leta 1971 je študent Univerze v Ilinoisu začel z digitalizacijo literarnih del (najprej z ročnim pretipkavanjem, pozneje skeniranjem) z željo omogočiti vsem brezplačen dostop do klasičnih literarnih del. Prvo naloženo delo je bila ameriška Deklaracija neodvisnosti. Danes je v tej knjižnici dostopno več kot 22.000 del. Večina jih je v angleščini, večja se tudi zbirka v drugih jezikih.

Gutenberg-DE

Je nemška e-knjižnica, ki ima od leta 1994 največjo zbirko klasičnih del (4000 knjig, 20.000 pesmi, pravljic, basni in legend) v nemškem jeziku, ki so jim potekle pravice.

Google Book Search

Google je leta 2004 začel velik projekt digitaliziranja gradiva. Sklenil je dogovor s knjižnicami, da jim bo pomagal pri digitalizaciji, ki so v njihovi lasti, knjige pa uvrstil v svoj iskalni seznam (books.google.com). Knjige, ki niso v javni lasti, lahko prenesemo na računalnik, ostale pa kupimo. Tudi Microsoft in Amazon sta se priključila digitalizaciji.

Svetovna digitalna knjižnica

Svetovna digitalna knjižnica (World Digital Library) nudi 750.000 knjig za letno članarino okrog devet dolarjev. Nastala je pod okriljem organizacije Unesco in nudi brezplačne knjige, redke rokopise, zemljevide, filme, fotografije v sedmih svetovnih jezikih. Je tretja tovrstna knjižnica poleg digitalne knjižnice »Google Book Search« in Europeane.

V Evropi so se nacionalne knjižnice povezale v Evropsko knjižnico, potem pa so ustvarili Europeano – evropsko digitalno knjižnico. Ustanovljena je bila novembra 2008, ponuja dostop do več kot šest milijonov knjig, revij, zemljevidov, filmov, fotografij (ob ustanovitvi le dva milijona). Trenutno vsebuje knjige, ki so javno dostopne in niso zavarovane z avtorskim pravom (pravo velja 70 let po smrti avtorja). Vprašanje avtorskih pravic je ovira za hitrejšo širjenje knjižnice. Europeano financirajo države članice EU in kulturne institucije.

2.6.3.2 Digitalizacija pri nas

Digitalna knjižnica Slovenije – dLib v naš dom, na delovno mesto, univerzo ali v šolo prinaša pisne kulturne zaklade Slovenije, redkosti, shranjene v NUK in drugih slovenskih knjižnicah. Digitalna knjižnica brezplačno nudi bralcem stare rokopise, notno gradivo, stare knjige in časopise, filme, virtualne razstave, razglednice itd.

Narodna in univerzitetna knjižnica od konca leta 2005 vodi Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si).

Slika 15: Kopitarjeva zbirka slovanskih srednjeveških kodeksov, prvo besedilo, ki ga je digitaliziral NUK.

2.7 E-bralniki v knjižnicah

Ko bo e-bralnik poceni in enostaven za uporabo, bo pripomogel večjemu zanimanju za e-knjige. Zato so v zadnjem času knjižnice po svetu in pri nas začele ponujati e-bralnike.

2.7.1 E-bralniki v knjižnicah po svetu

Britanska knjižnica (British Library) ponuja svojim bralcem tri različne bralnike: Sony Reader, iRex DR1000 in The Iliad.

Ena prvih knjižnic, ki svojim članom omogoča izposojati e-knjig v knjižnici, je bila knjižnica Luton v Angliji. Njihovi člani si prek spleta po prijavi na posebno stran knjižnice vtiskajo člansko številko in na svoj računalnik (zdaj pogosteje e-bralnik knjig) naložijo željeno vsebino. Po poteku časa, predvidenega za izposojanje (14 dni), se knjiga izbriše. Ni treba hoditi v knjižnico, pa tudi zamudnine ni. Poleg zmanjšanja stroškov je veliko prednosti takšne izposoje za člane knjižnice, starejše in vse tiste, ki lahko uporabljajo dostop ob koncu tedna in večerih. Knjižnica ima na voljo okrog 300.000 naslovov v e-obliki in določeno število dovoljenj za vsako knjigo, zato se lahko zgodi, da želenega naslova morda ni na voljo. Druga pomanjkljivost je, da ne deluje na napravi uporabnika. Uvedba e-izposoje v knjižnici Luton je močno vplivala na povečanje števila članov.

2.7.2 E-bralniki v knjižnicah pri nas

V Sloveniji je prva med knjižnicami začela izposojati e-bralnik Mestna knjižnica Ljubljana. V okviru projekta »Slovenske avtorje berem napredno, listam e-papir« je v Knjižnici Bežigrad začela izposojati e-bralnikov Kolibri V3 (pet e-bralnikov), za katere je programsko opremo izdelalo slovensko podjetje EPTS. Ponujajo knjige prve slovenske elektronske založbe Ruslica (ČZP Večer) domačih avtorjev. Rok izposoje je tri tedne. Do aprila načrtujejo razširiti e-bralnike tudi na druge knjižnice.

V drugi fazi bi poleg že naloženih knjig omogočili bralcem, da naložijo na e-bralnik knjige po želji, torej celoten seznam dostopnih knjig.

Mariborska knjižnica ne ponuja bralnikov, so pa anketirali bralce, da ugotovijo, kakšen je interes. Velika verjetnost je, da bodo tudi pri njih storili podobno. V Knjižnici Velenje še razmišljajo o nakupu bralnikov.

2.8 Knjižnica Velenje

Ker imajo tudi slovenske knjižnice pomembno vlogo pri e-knjigah, sem naredila intervju z gospodom Plankom, vodjo knjižnice Velenje. E-knjige že ponujajo, a vse skupaj je bolj v zaostanku za ostalimi knjižnicami. Te lahko najdemo na njihovi spletni strani, ki pa so večinoma le povezave do njih. Vse so brezplačne, a jih je zelo malo in večji del v angleščini.

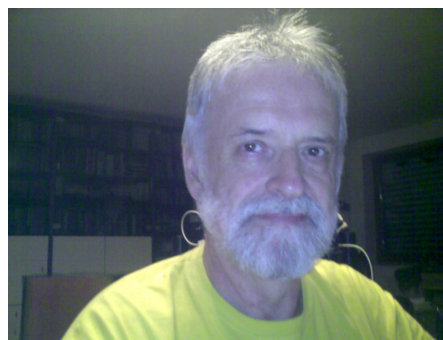

Velenjska knjižnica za bralce pripravlja novo spletno stran, ki se bo te teme dotaknila bolj in v večjem obsegu. Za enkrat povpraševanja po e-knjigah skorajda ni bilo, zato se ji ne splača preveč vlagati v ta projekt. Prav tako še ni rešeno področje avtorskih pravic in založnikov. Slovenske knjižnice še niso tako zelo razvile te »tehnologije.« Zbirka e-knjig se v Velenju veča zelo počasi. Knjižnica je še vedno v dvomih. Tudi e-bralnikov še nimajo na voljo. Ker pa je pred kratkim Ljubljanska knjižnica začela izposojati e-bralnike z izbranimi slovenskimi deli, tudi naša knjižnica sledi (resda počasi) tehnološkim trendom in novostim. Veliko težav je pri nabavi tehnološke opreme (premalo sredstev), morebitnih večjih zneskih za izposajo, slabem povpraševanjem ...

Iz razgovora z g. Plankom sem izvedela, da se bo poklic knjižničarja v »knjižnici brez knjig« spremenil le do neke mere, ta bo večinoma posredoval informacije o vsebini knjig (e-knjig) in postopku izposoje. O tem, da bosta knjiga in e-knjiga še kar nekaj časa sobivali, je sogovornik trdno prepričan.

Lani je velenjska knjižnica praznovala kar 75-letnico obstoja in ima že zajeten kup knjižnega (okrog 150.000 enot) in neknjižnega gradiva (okrog 10.000 enot). Kljub temu je naša knjižnica še precej majhna, zato bomo morali še nekaj časa počakati na razcvet e-knjig v Velenju. Sicer pa so v velenjski knjižnici, ki je v novih sodobnih prostorih, e-servisi dosegljivi 24 ur, »posredno, preko medknjižnične izposoje je članom knjižnice omogočen dostop tudi do gradiva drugih slovenskih knjižnic, vključenih v COBISS« (Lado Planko, 2008).

2.8.1 Knjižnica – intervju

Slika 16: G. Lado Planko, vodja knjižnice

1. Ali v vaši knjižnici ponujate e-knjige?

»Če pod e-knjigo razumemo e-bralnik in možnost njegovega polnjenja, potem je odgovor ne. Na spletni strani pa ponujamo nekaj povezav do brezplačnih naslovov, ki so dostopni brez omejitev. Spletno stran ravno obnavljamo, tako da bo čez nekaj mesecev že nekaj več takih reči tudi tam.«

2. Kakšne digitalizirane vsebine ponujate?

»Digitalizirane vsebine ponujamo na fizičnih medijih (dvd, cd), kot dostop do nekaterih – sicer plačljivih, za bralce pa prosto dostopnih – podatkovnih baz z naše spletne strani (v meniju katalog/elektronski viri) in končno kot digitalizirane video in zvočne posnetke v okviru domoznanske zbirke. Zlasti temu, domoznanskemu delu bo v bližnji prihodnosti treba posvetiti več pozornosti.«

3. Koliko e-knjig imate na voljo?

(Glej vprašanje 1.)

4. Kolikšno je povpraševanje bralcev po e-knjigah?

»Nič.«

5. Imate na voljo e-bralnike? Ali jih nameravate uvesti, kupiti?

»Zagotovo se temu ne bo moč izogniti. Pred kratkim je ena od ljubljanskih knjižnic kot prva uvedla to storitev, se pravi izposoja e-bralnikov vključno z nalaganjem vsebin za določen čas, kar pomeni, da je rešila tudi vprašanje avtorskih pravic. Res je pa, da je število razpoložljivih naslovov še relativno majhno.«

6. Kaj menite, kakšna bo prihodnost knjižnic?

»Hibridna, to pomeni, da se bodo v njih zbirali najrazličnejši mediji od tiskanih knjig preko digitalnih nosilcev do podatkovnih baz. Sicer me pa za prihodnost knjižnic ne skrbi – dokler se ne zapirajo pred svetom in življenjem okrog njih.«

7. Ali se bo v »knjižnici brez knjig« spremenil poklic knjižničarja? Bo vloga knjižničarjev večja ali manjša?

»Vloga knjižničarja bo predvsem drugačna. Če je danes, ko še veliko uporabljamo knjige, pomembno poznavanje poti in lociranosti podatkov, je v virtualnem svetu količina podatkov velika, neprimerno večja, zato postaja ključna kompetenca ob iskalnih strategijah izbiranje podatkov, zmožnost ocenjevanja njihove ustreznosti, kvalificiranosti, konceptualne relevance ... Poleg tega bodo, če si predstavljate informacijsko knjižnico, potrebne tudi tu kakšne tiskane reči, navodila in podobno. Razlika po moje ne bo izključujoča, ne bo preskok, pač pa bolj v tem, da bo smiselno uporabljati več medijev hkrati, da bi dosegli optimalen rezultat; pravzaprav je že danes tako.«

8. Se bodo tiskane knjige v prihodnosti obdržale? Bomo nekega dne namesto o e-knjigi govorili o p-knjigi?

»Tiskane knjige se bodo obdržale še lepo število let, že zaradi tega, ker niti magnetni niti optični mediji ne dosegajo stabilnosti in trajnosti papirja – se sliši presenetljivo, ampak je res. Digitalna tehnologija je sicer zelo hitra in občutno skrajšuje pot oz. olajša dostop do

dokumentov, ampak enako hitra je pri njihovem brisanju, izgubi. Je pa jasno, da se bo v spremenjenem okolju spreminjala tudi njihova funkcija.«

2.9 Knjižnica prihodnosti – hibridna knjižnica

Novosti na področju razvoja tehnologije so ustvarile pogoje za nastanek t. i. hibridne knjižnice, ki združuje tradicionalno in virtualno knjižnico.

Koncept hibridne knjižnice je model knjižnice prihodnosti. V iskanju svojega mesta v informacijski digitalni dobi bo knjižnica doživela veliko sprememb. Nanjo bodo vplivale tehnološke novosti in zahteve ter bralne navade. Po drugi strani (tako kot v preteklosti) bodo knjižnice vplivale na bralno kulturo.

Strategija razvoja digitalne knjižnice Slovenije jo opredeli kot knjižnico, ki uporabnikom nudi informacijske vire na različnih nosilcih (klasičnih in elektronskih) in v različnih oblikah zapisa (analogna, digitalna) in jim zagotavlja njihovo dostopnost in uporabo tako s klasičnimi kot elektronskimi knjižničnimi storitvami.

Elektronska knjiga je pri nas šele na začetku. E-knjiga pred knjižnice postavlja veliko vprašanj. Tako kot se je ob pojavu interneta pojavila dilema, ali si bodo ljudje vse manj izposojali knjige v knjižnicah, se podobna vprašanja tudi ob pojavu e-knjige in e-bralnika. Treba je povedati, da se je ob pojavu računalnika in interneta zgodilo ravno nasprotno. Število izposoj v knjižnicah ni utrpelo večje škode. Velika verjetnost je, da se bo z e-knjigami zgodilo podobno, ne sicer v tako kratkem času, pa vendar se bo dolgoročno vloga knjižnice in knjižničarjev spremenila. Knjižnice lahko tukaj najdejo svojo priložnost.

Vloga knjižničarja v knjižnici prihodnosti

V klasični knjižnici je kontakt med bralcem in knjižničarjem zelo pomemben. V digitalni knjižnici bo ta kontakt manj viden, vendar nič manj pomemben. Obstajal bo prek portala, sistema iskanja. Uporabniki bodo od doma naročali knjige in zelene naslove prenesli na svoje e-bralnike. Pri tem bodo potrebovali pomoč knjižničarja. Knjižničarji bodo opravili ogromno svetovalnega dela, le da bo ta manj na očeh javnosti. Knjižničarski poklic ne bo izumrl, prav nasprotno, pridobil bo pomen. Potrebni bodo spremembe, dodatno izobraževanje zaposlenih, učenje uporabe tehnologije in stalno spremljanje novosti.

E-bralnik v šoli

Pojav računalnikov je vplival tudi na učenje, šole, učence in učbenike. Čeprav se še zmeraj največ uporabljajo klasični papirnati učbeniki, so elektronska gradiva že normalen vir pri procesu učenja (Wikipedija, slovarji, različni teksti, slike ...), a se zaenkrat berejo na računalnikih.

Ministrstvo za šolstvo in šport načrtuje uvedbo elektronskih šolskih učbenikov. Gre za elektronsko učno gradivo (učbenike, delovne zvezke), ki bi ga učenci naložili na svoje računalnike in bi se enakovredno uporabljali v šolskem učnem procesu. Ti nikakor ne bi nadomestili papirnatih učbenikov, bi pa pomenili pomemben učni vir in precejšnji prihranek.

Po besedah šolskega ministra Igorja Lukšiča so šole dobro opremljene z računalniki in obenem bi se približali mladi generaciji.

V prihodnosti, pod pogojem, da bi se e-bralniki uveljavili, bi lahko omenjeno gradivo učenci naložili tudi na svoje e-bralnike. Zanimivo je, da e-bralnik spominja na tablice, ki so jih некоč naši predniki nosili v šolo in nanje pisali s kredo.

Zaenkrat v Sloveniji edini pravi e-učbenik Ginekologija ponuja Založba Ruslica. Trenutno ne obstaja večje zanimanje za šolo brez tiskanih učbenikov ali pa je to zelo majhno. Anketa je pokazala, da večina vprašanih vseh generacij (učenci, starši) ne bi želeli v šolo z eno tablico (kot je bilo včasih) kljub pretežkim šolskim torbam. Papirnata knjiga ima tradicijo.

V tujini poteka nekaj pilotskih projektov uvedbe e-bralnikov v šole, ustanove, fakultete. Tako so npr. na Irskem v 18 osnovnih šolah v Ballyfermontu (Dublin) s 4. 9. 2008 irski učenci postali prvi učenci na svetu, ki so svoje tiskane učbenike zamenjali z e-bralnikom Iliad. Njihova šolska torba je postala lažja za okrog 6 kg na račun tiskanih učbenikov, delovnih zvezkov, slovarjev in naloženih romanov leposlovja. V e-bralnike lahko učenci pišejo z Wacom peresom, zapisujejo opombe in dodatke tekstu. Program je omogočil založnik Gill & Macmillan. Zanima jih, kako se bo e-bralnik obnesel v učilnici in kako bodo učenci izkoristili njegove potenciale.

Slika 17: E-bralnik v šoli

Vir: mobipocket.irexnet.com/reading.jpg

Podobno so se odločili v srednji šoli Cushing v Angliji, kjer je šola zamenjala vse knjige v šolski knjižnici z e-bralniki. Kljub prednostim je šola deležna kritik zaradi tako hitrega prehoda na knjižnico brez knjig.

Tudi na različnih fakultetah po svetu so začeli uvajati ali testirati e-bralnike. V ZDA je najbolj priljubljen Kindle, v Kanadi Sony (Blyth Academy), pri nas v Mariboru pa je to Bebook, na katerem je shranjena celotna učna vsebina za čas študija. Hrvaški Novi list piše, da ni treba poudarjati, kako zelo bo ta koristil mariborskim študentom v finančnem in organizacijskem smislu. Pišejo tudi, da tovrstnega zanimanja na Hrvaškem ni, pa čeprav bi bilo uvajanje e-bralnikov v učni program dobro vpeljati od nižjih razredov osnovne šole. Grobe ocene govorijo, da bi le z enoletnim proračunom za tiskanje gore učbenikov lahko omogočili

vsakemu hrvaškemu učencu lastni e-bralnik in razbremenili mlade hrbte za kilograme nepotrebnih tiskanih izdaj.

Na univerzi Princeton, kjer imajo težave z velikimi stroški papirja (15 milijonov tiskanih strani stane pet milijonov dolarjev letno), so začeli s pilotskim programom uvedbe e-bralnika Kindle DX (Amazon) z velikim zaslonom, nanj lahko shranjujejo do 3500 knjig. Razdelili so jih brezplačno študentom tretjega letnika. Stroške v znesku 30.000 dolarjev pokriva zasebna fondacija (High Meadows Foundation) in delno Amazon. Raziskava, ki sta jo izvedli knjižnica fakultete in Amazon je imela namen odgovoriti na vprašanje, ali študentje sprejemajo e-bralnik kot alternativo papirju in ali se bo poraba papirja zmanjšala. Do zdaj so kljub dobri opremljenosti z računalniki študentje porabili veliko papirja, ker nanj zapisujejo opombe, dodatne tekste, grafe, česar na računalnikih ne morejo. Z e-bralnikom, na katerega lahko pišejo, bi se to lahko spremenilo. Ostale univerze, ki so začele z enakim projektom, so Pace Univerity in Virdžinije, Arizona State University, Reed College in Case Western Reserve University in druge.

Rezultati raziskave so res spodbudni glede porabe papirja, ta se je zmanjšala za 50 %, ostali izsledki pa nekoliko manj. Skoraj 65 % študentov ne bi ponovno kupilo e-bralnika, če bi se ta uničil. Po mnenju študentov bi morali biti e-bralniki bistveno boljši, da bi bili enakovredni tradicionalnemu papirju pri poučevanju. E-bralnik resda skoraj odpravi potrebo po tiskanju in fotokopiranju, veliko pa je očitkov glede navigacije znotraj dokumentov in med njimi. Kot prednost vidijo prenosnost naprave, čitljivost zaslona (tudi na sončni svetlobi) in iskanje po vsebini.

PC kot bralnik za mlajše otroke

Ena od novosti je tudi Classmate PC (Intel sošolec PC), ki ga je za potrebe šole razvilo podjetje Intel. Je pravzaprav prenosni računalnik relativno nizke cene, namenjen za uporabo v šoli in za učenje z dodatnimi funkcijami, oblikovan po vzoru na šolsko torbo in prilagojen že sedemletnim otrokom.

Slika 18: Intel Sošolec

Vir: <http://www.wired.com/gadgetlab/2010/03/intel-convertible-classmate-pc>

Naprava z zaslonom, občutljivim na dotik, peresom, namenjenim za pisanje po njem, in programsko opremo za e-branje podpira ePub in pdf format, tako da omogoča nalaganje elektronskih knjig iz knjižnice in z Googla. Izpopolnjena različica bo predvidoma stala med 200 in 400 dolarji, je robustna (ima debelo gumijasto oblogo in preživi padec z mize), ima dober oprijem za nošenje, je udobna, ima protimikrobno tipkovnico, zložljiv ročaj ter učne dodatke za matematiko, umetnost in znanost.

Čeprav je Intel Sošolec namenjen trgov zunaj ZDA, je njegova cena za večino trgov še vedno previsoka.

Vloga učitelja v šoli prihodnosti

V vse večji poplavi informacij in tehnoloških novosti se spreminja tudi vloga učitelja. E-knjiga in e-bralnik bosta vplivala na to spremembo. »Z vidika učiteljev e-knjige pomagajo pri ažurnosti informacij. Z njihovo uporabo ne bi imeli več učbenikov in knjig z zastarelimi podatki.« Vloga učitelja bi lahko bila bolj aktivna, saj lahko »sami naredijo svoje delovne zvezke ter učbenike, tako da osnovnim dodajajo svoje zaznamke in opazke ...« (Andrejašič 2005).

Težki učbeniki in šolske torbe bodo nekoč mogoče stvar preteklosti. Za to obstajajo ergonomski in ekonomski razlogi. Po besedah vodje digitalnih programov pri Večeru g. Štora so tehtni razlogi za to: »Študent na primer porabi za knjige v povprečju od 100 do 150 evrov. Če bi bile knjige v digitalni obliki, bi porabil tudi za 70 odstotkov manj,« medtem ko je »šolska torba osnovnošolca težka 10 kilogramov (včasih celo več), z e-knjigami pa jih bo imela samo pol kilograma«. (Spletni vir: <http://www.ruslica.si/>).

Učenec lahko s pomočjo multimedijskih predstavitev laže in bolje sprejema informacije. V klasičnem učbeniku je tekst »mrtev« in število slik omejeno. Pri učenju iz e-učbenika pa lahko učenec dostopa do vsebin, ki jih dodatno želi proučiti ali razjasniti.

Prednosti e-bralnika za branje e-učbenika so:

- individualno in poglobljeno učenje,
- pridobivanje dodatnega znanja,
- prihranek časa in denarja,
- prednosti multimedije.

Slabosti e-bralnika za branje e-učbenika so:

- slaba povezanost učenca in učitelja,
- stroški nakupa bralnika,
- površnost pri učenju (skakanje od poglavja do poglavje).

2.10 Pisatelj v svetu e-knjige

E-knjiga pomeni za pisatelja večje število bralcev iz vseh koncev sveta. To velja za znane in manj znane pisatelje. Vsebina pisanega dela se ne razlikuje od navadne knjige, pred pisatelja ne postavlja posebno drugačnega načina pisanja. Strokovna javnost, tudi pisateljska srenja, je razdeljena glede vprašanja e-knjige in e-bralnika. Eni e-bralnik hvalijo, drugi ga grajajo.

Zanimalo me je, kaj o e-knjigi in e-bralniku menijo nekateri znani pisatelji in strokovnjaki (v prilogi so vprašalniki v celoti).

Pojav e-knjig ne bo spremenil vloge pisatelja.

Večina pisateljev in strokovnjakov meni, da se vloga pisatelja ne bo precej spremenila. Pisatelj bo ostal pisatelj, le nosilci vsebine se bodo spremenili. Po mnenju g. Mazzinija v ospredju ostaja zgodba, pisatelj jo mora »povedati prek oseb, s katerimi se lahko poistovetimo«. Enakega mnenja je tudi g. Sivec, ki meni, da e-knjiga »ne more usodno vplivati na ustvarjanje pisatelja, lahko pa pomaga pri širitvi njegove priljubljenosti«. Tudi g. Lainšček meni, da se »pisatelj prihodnosti ne bo veliko razlikoval od sedanjega, drugačna bo le pot distribucije njegovih del«. Dr. Furlanova je podobnega mnenja: »Pisanje e-knjig se ne bo bistveno razlikovalo od pisanja knjig za tiskanje, priprava e-knjige je celo manj zahtevna kot priprava knjige za tisk.«

3 METODOLOGIJA

Pri raziskovalnem delu sem uporabila različne metode dela:

Deskriptivna metoda

Podatke za nalogo sem zbirala leto in pol. Preštudirala sem različno literaturo (raziskave, diplomska dela, seminarske naloge, predavanja, strokovne revije, analize, internet) in druge pisne vire, saj se e-knjiga zelo hitro razvija.

Metoda anketiranja

V okviru raziskave sem izvedla anketo. V anonimni anketi stotih bralcev v Velenju vseh starostnih skupin sem želela preveriti, koliko bralci poznajo e-knjigo in e-bralnik, katere prednosti in slabosti e-bralnikov se jim zdijo najpomembnejše pri odločitvi za nakup, kakšne so njihove bralne navade. Hotela sem tudi izvedeti, kakšne bralne vsebine bi prebrali na e-bralnikih, in mnenje, ali bi e-bralnik lahko zamenjal šolsko torbo.

Intervju

Tema e-knjige in e-bralnika zadeva veliko področij (knjižnice, pisatelje, založnike, bralce). Opravila sem intervju z vodjo velenjske knjižnice g. Ladom Plankom. Zanimalo me je, kako daleč je knjižnica z uvedbo e-knjig in e-bralnikov. Po elektronski pošti sem se pozanimala, kako je z uvedbo bralnikov v Mariborski knjižnici.

Mnenja strokovnjakov

Pridobila sem mnenje strokovnjakov in pisateljev, ki področje e-knjige in e-bralnika poznajo: g. Miha Mazzini, pisatelj in računalniški strokovnjak, g. Feri Lainšček, pisatelj in režiser, g. Ivan Sivec, pisatelj, dr. Marina Furlan, strokovnjakinja za psiholingvistiko, g. Peter Rebernik, direktor založbe Pozoj iz Velenja. Dobila sem koristne informacije, ki so mi pomagale izoblikovati sklepe.

4 IZSLEDKI IN RAZPRAVA

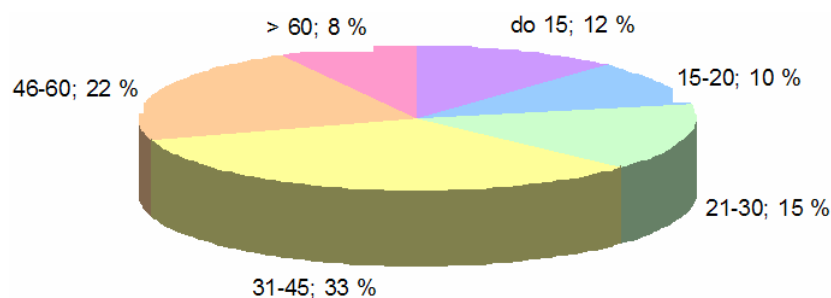
4.1 Anketa

V okviru raziskave sem opravila anketo na temo e-knjige, s katero sem prišla do pomembnih spoznanj. Rezultati so podani v odstotkih.

Anketa je vsebovala 15 vprašanj, ki jih je v celoti rešilo 100 anketirancev, med katerimi je bilo 55 % žensk in 45 % moških.

1. Koliko ste stari?

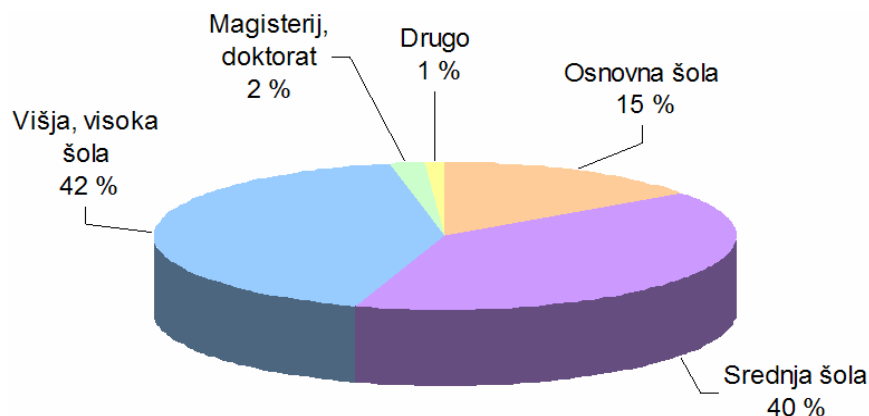
Graf 1: Starost anketirancev

Največ anketirancev je bilo v starostni skupini od 31 do 45 let (33 %) in v starostnem razredu od 46 do 60 let (22 %), mladih do 15 let (12 %), od 15 do 20 let (10 %), od 21 do 30 let (15 %), nad 60 let pa 8 %.

2. Kakšno izobrazbo imate?

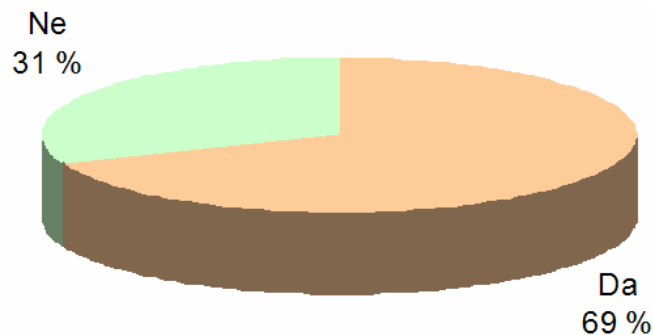
Graf 2: Izobrazbena struktura anketirancev

Glede izobrazbene strukture je v anketi sodelovalo 15 % osnovnošolcev, 40 % srednješolcev, z višjo in visoko šolo 42 %, sledita magisterij (2 %) in drugo (1 %).

3. Ste že slišali za pojma e-knjiga in e-bralnik?

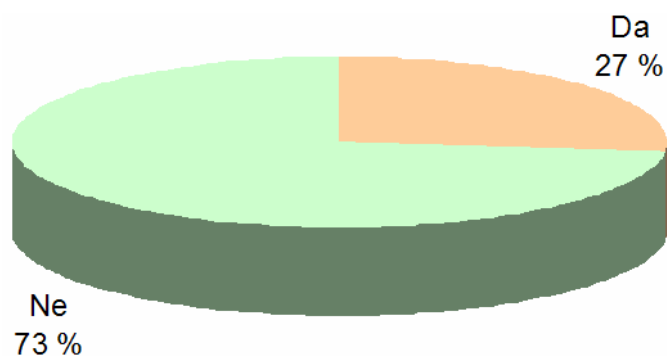
Graf 3: Poznavanje e-knjige in e-bralnika

Na vprašanje, ali so že slišali za pojma e-knjiga in e-bralnik, je 69 % vprašanih odgovorilo z »da«, 31 % z »ne«. Rezultati delno zavračajo hipotezo, da bralci niso obveščeni o e-knjigi in e-bralniku. Na to sta verjetno vplivala uporaba računalnikov in interneta ter medijska obveščenost. Delno zato, ker je večina vprašanih le slišala zanje, e-bralnike pa ne pozna dovolj ali ima o njih napačne predstave in določene predsodke (npr. škodljivost za zdravje).

4. Ali ste kdaj prebrali kakšno knjigo na računalniku?

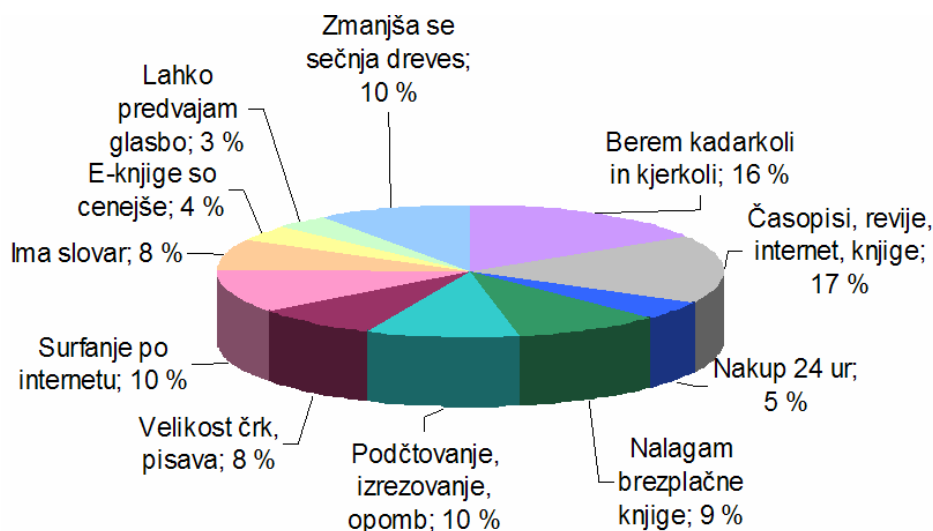
Graf 4: Branje knjig na računalniku

Zanimalo me je, ali ljudje radi berejo e-knjige na računalniku in če so že prebrali kakšno. Le 27 % vprašanih je vsaj enkrat prebralo knjigo na računalniku, kar 74 % pa nobene. To potrjuje izsledke vseh svetovnih raziskav, da je branje knjige na računalniškem zaslonu utrudljivo za oči in le redki navdušenci se lahko »prebijejo« skozi celotno besedilo. Mnogi anketiranci so navedli razloge, zakaj niso brali knjig na računalniku: utrujenost, naveličanost dela na računalniku, lenoba, prisiljena drža.

5. Katere prednosti e-bralnikov se vam zdijo najpomembnejše?

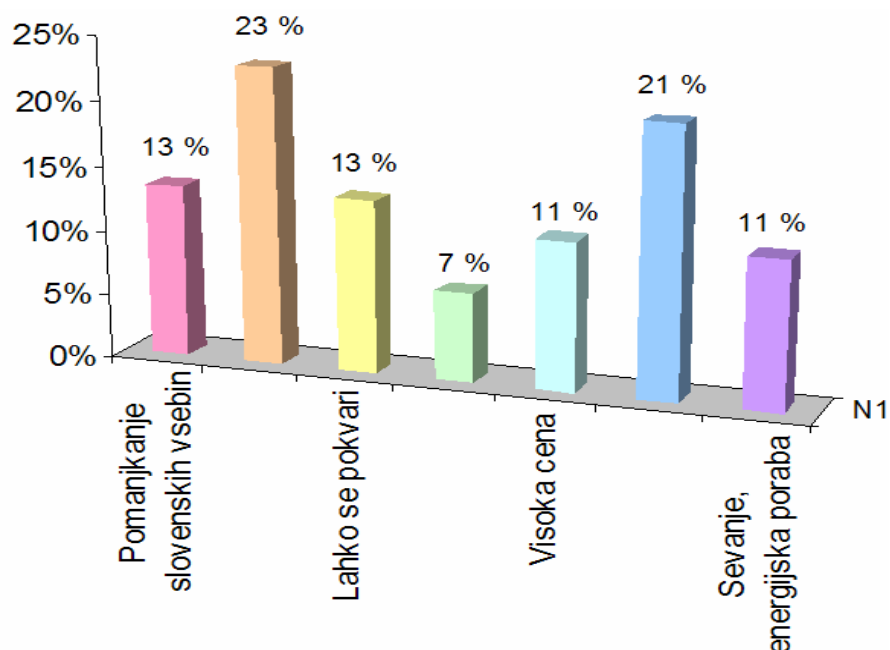
Graf 5: Prednosti bralnikov po mnenju anketirancev

Kot najbolj zanimive prednosti e-bralnikov so vprašani omenili branje časopisov, revij, forumov, knjig, notnega gradiva (17 %), možnost branja kjerkoli in kadarkoli (17 %), brskanja po internetu (10 %), podčrtovanja, izrezovanja in razvrščanja besedila, dodajanje opomb, iskanje določene besede, gesla (10 %). Kar 10 % ljudem se zdi varovanje gozda pomembna prednost, 9 % pa možnost nalaganja brezplačnih knjig. Pomembnost slovarja ter velikosti črk in pisave jih je navedlo 8 %. Za 24-urni nakup se je odločilo 5 %, odgovor »e-knjige so cenejše« so izbrali 4 % in predvajanje glasbe 3 %.

6. Katere so slabosti e-bralnikov?

Graf 6: Slabosti bralnikov po mnenju anketirancev

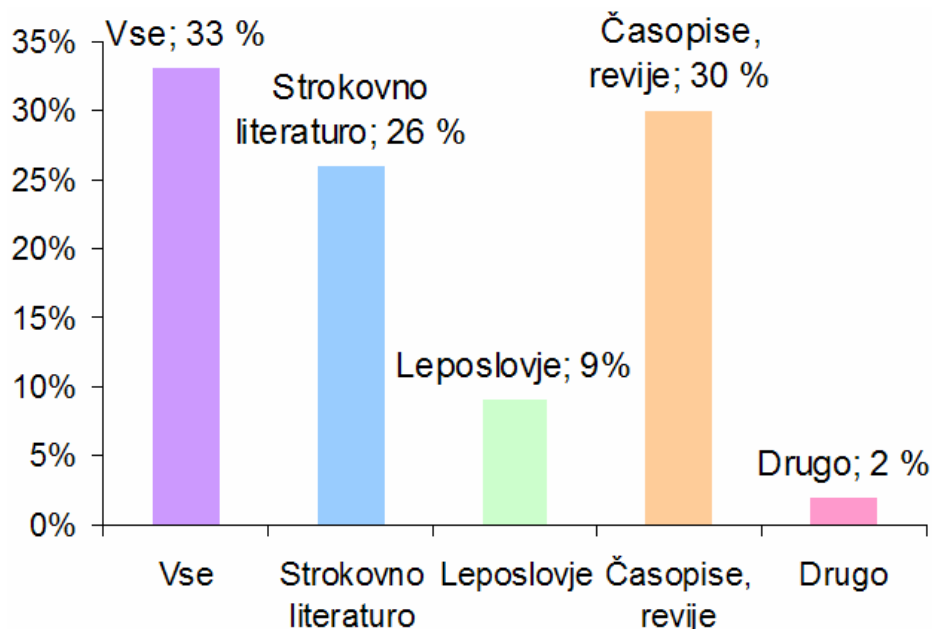

Večino anketiranih bi od nakupa odvrnilo to, da raje bere tiskano knjigo (23 %). 21 % meni, da se oči utrudijo pri branju na e-bralniku, pomanjkanje slovenskih vsebin in možnost okvar motita 13 %, visoka cena, sevanje in poraba energije pa 11 %. Le 7 % očita e-bralniku, da nima vonja po knjigi.

Iz odgovorov anketirancev lahko sklepamo, da je v njihovi zavesti še zmeraj na prvem mestu tiskana knjiga. Veliko jim pomenijo vsebine v slovenskem jeziku in jih postavljajo celo pred ceno naprave. Večina vprašanih ima kar nekaj predsodkov glede branja na zaslonu in ga enači z branjem na računalniškem zaslonu (zaslon e-bralnikov ne utruja oči). Vse raziskave kažejo, da je zaslon iz e-papirja prijazen za oči enako kot navaden tiskani papir. Ponudniki e-bralnikov bodo to morali pri prodaji upoštevati in več pozornosti nameniti obveščanju kupcev o prednosti e-papirja.

7. Kaj bi brali na e-bralniku?

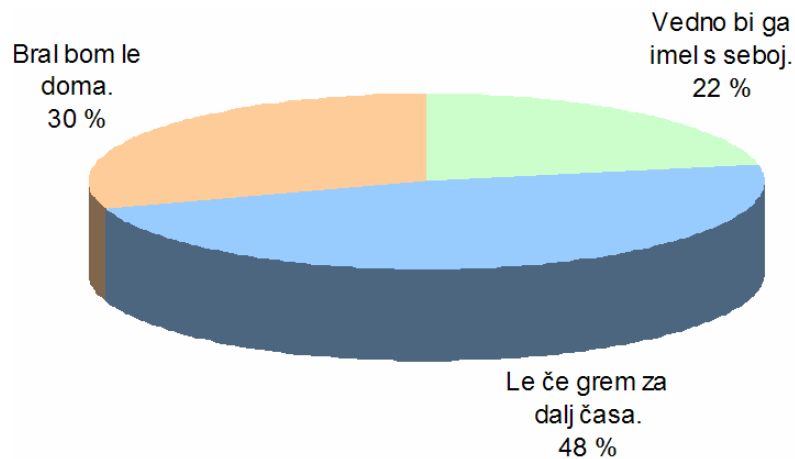
Graf 7: Izbor vsebine branja

Bralcev, ki bi brali vse vsebine na e-bralniku, je 33 %, 30 % bi jih bralo časopise in revije, 26 % strokovno literaturo in le 9 % leposlovje, odgovor drugo jih je izbralo 2 %. Strokovno literaturo rajši berejo moški (65 %) v primerjavi z ženskami (35 %), branju leposlovja na bralniku pa so bolj naklonjene ženske (66 %) in manj moški (34 %). Podobno je z revijami in časopisi (ženske 66 %, moški 33 %).

8. Če bi imeli e-bralnik, ali bi ga vzeli s seboj na potovanja?

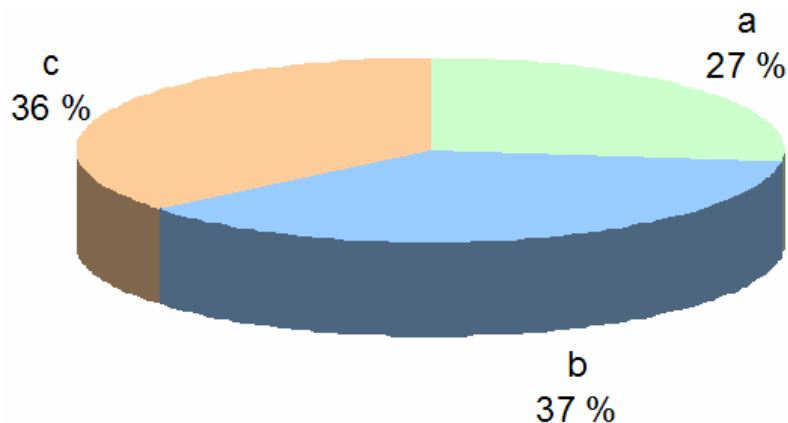
Graf 8: Branje na različnih lokacijah

Od 100 anketiranih bi ga 48 % vzelo s seboj na potovanje, le če gredo za dalj časa, 30 % bi bralo le doma in 22 % bi ga imelo vedno s seboj.

9. Katerega od e-bralnikov (a, b, c) bi izbrali?

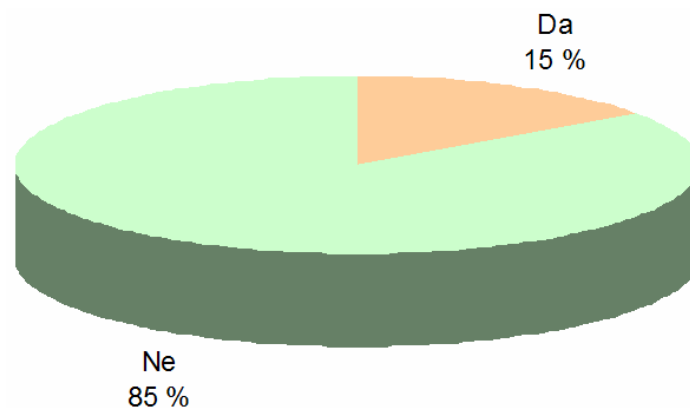
Graf 9: Tip in oblika e-bralnika

Od ponujenih treh e-bralnikov (s tipkovnico, na dotik in dvostranski e-bralnik, podoben knjigi) je 37 % vprašanih izbralo e-bralnik, podoben knjigi, 36 % različico s tipkovnico in 27 % na dotik. Večina je utemeljila svojo izbiro z razlago, da jih največ spominja na klasično knjigo. Pomembna je tudi utemeljitev, da jim je e-bralnik oblikovno všeč, najmanj odgovorov za zaslon z dotikom pa je najbrž zaradi nove tehnologije, ki šele prihaja (v utemeljitvi jih je nekaj navedlo, da zaupajo znamki).

10. Bi bili pripravljeni odšteti od 200 do 300 evrov za e-bralnik?

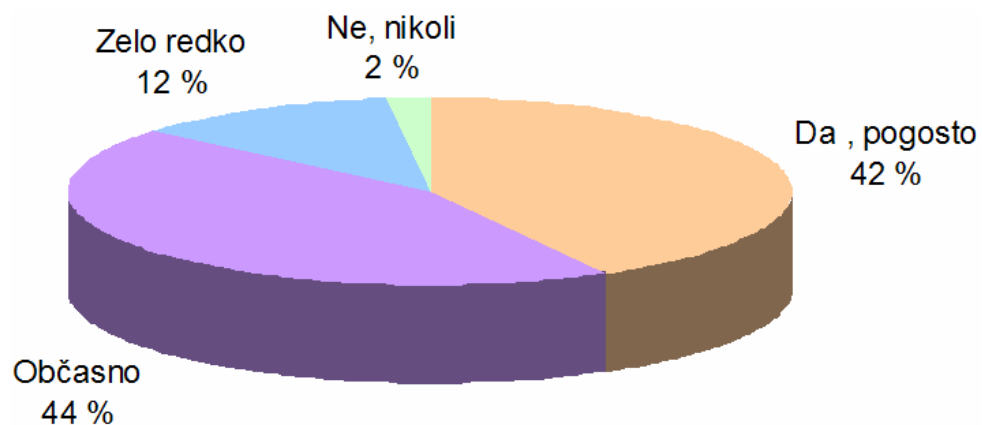
Graf 10: Pripravljenost plačati ceno 200-300 evrov

Zanimalo me je, kako cena vpliva na nakup. Večina vprašanih (85 %) ni pripravljena kupiti naprave po tej ceni, le 15 % bi se odločilo za nakup. Kupcem se zdi bralnik predrag (vse raziskave kažejo, da bi o večji prodaji lahko začeli govoriti pri znižanju cen na okoli 100 evrov). Za zdaj so takšno ceno pripravljeni plačati le redki navdušenci, strastni bralci ali strokovnjaki določenih področij, ki bi jim bralnik olajšal delo.

11. Ali redno zahajate v knjižnice?

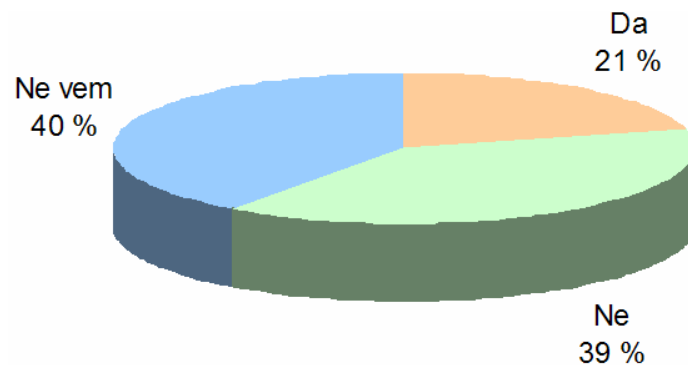
Graf 11: Pogostnost obiska knjižnic

Zanimalo me je, kakšne so bralne navade anketirancev nasploh, kako redno obiskujejo knjižnico. Večina anketiranih 42 % pogosto zahaja v knjižnico, 44 % občasno, 12 % zelo redko in le 2 % nikoli.

12. Ali mogoče veste, da bo velenjska knjižnica v prihodnosti ponudila e-bralnike?

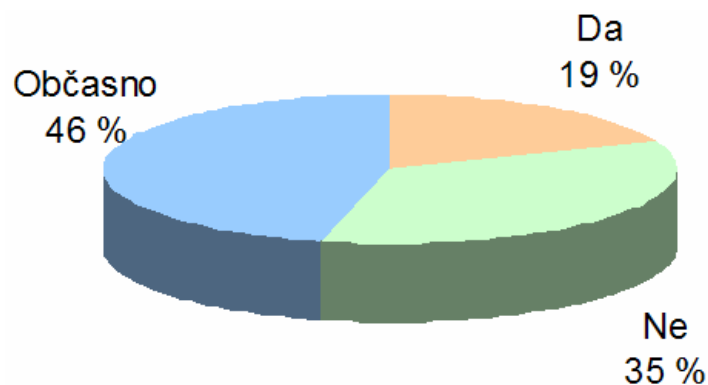
Graf 12: Seznanjenost z izposajo e-bralnikov v knjižnicah

Večina vprašanih (40 %) ni bila seznanjena, da lahko knjižnice ponudijo e-bralnike, 39 % jih meni, da jih ne bo, in 21 % ve, da bodo knjižnice v prihodnosti izposojale e-bralnike. Res je, da e-bralnike ponujajo redke knjižnice v tujini in da bralci niso še seznanjeni s takšnimi informacijami. V času raziskave so ljubljanske knjižnice začele izposojati bralnike, ostale knjižnice pa razmišljajo v tej smeri. Če bi anketo kasneje ponovili, bi se rezultati zagotovo razlikovali, kar dokazuje, kako hitro se spreminja trg e-bralnikov.

13. Bi brali e-knjigo namesto klasične?

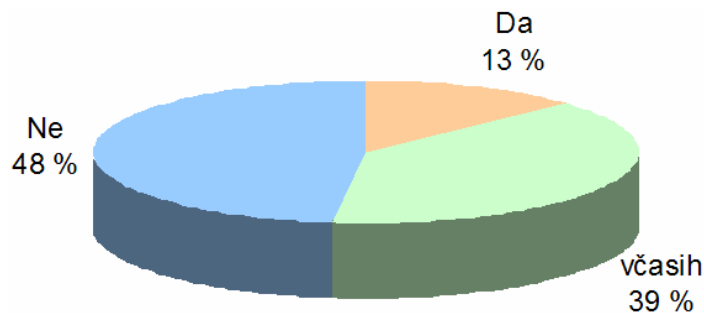
Graf 13: Branje e-knjige namesto klasične

Glede zvestobe bralcev klasični knjigi torej ni dvoma, da je ta v korist klasične knjige. Le 19 % vprašanih bi bralo e-knjigo, 35 % ne, 46 % pa občasno.

14. Ali bi se večkrat lotili branja, če bi imeli e-bralnik?

Graf 14: Vpliv e-bralnika na povečanje branja

Le 13 % bi brali več, če bi imeli e-bralnik, 39 % le včasih, na 48 % vprašanih pa sploh ne bi vplivalo.

15. Kaj menite o šoli brez knjig, v katero bi spet nosili le eno tablico, e-bralnik kot naši predniki?

Graf 15: Šola brez knjig

Šola brez knjig in e-bralnik nista še všeč večini anketiranih (39 %), tistih, ki jim je vseeno, je 20 %, 16 % bi bili za šolo brez knjig, če bi bilo to cenovno ugodneje, le 25 % pa je zelo navdušenih nad takšno idejo. Kljub računalnikom šolo ljudje doživljajo kot tradicionalno vrednoto z vsemi pripadajočimi »rekviziti«, šolsko torbo in tiskanimi učbeniki. Rezultati bi se nekoliko razlikovali, če bi anketirali le šolsko populacijo (učence in učitelje) in starše šoloobveznih otrok.

4.2 Razprava

Namen raziskovalne naloge je bil ugotoviti, ali bralci poznajo e-knjigo in e-bralnik, kako se nanju odzivajo in kako njihove bralne navade vplivajo na sprejetje e-bralnikov.

V nalogi sem želela proučiti lastnosti e-knjige in e-bralnika, katere so njune prednosti in slabosti v primerjavi s tiskano knjigo. Raziskala sem ponudbo e-bralnikov na trgu, v svetu in pri nas. Ugotovila sem (rezultati ankete med bralci, intervju, mnenja strokovnjakov), da e-knjiga prihaja počasi tudi v naš vsakdan, bolj agresivno pa ti postopki potekajo v svetu (ZDA, Japonska, Nemčija ...). Vključevanje novih proizvajalcev e-bralnikov in zelo hiter tehnološki razvoj (novi modeli) dokazujeta, da se bomo kmalu srečevali z odločitvijo o nakupu e-bralnika.

Z analizo pisnih virov in tujih raziskav sem potrdila hipotezo, da bosta e-knjiga in e-bralnik zamenjala tiskano knjigo postopoma. Kdaj se bo to zgodilo, je težko napovedati kljub napovedim, da bo mejnik leto 2018. Glede na to, da e-bralnik vstopa na trg v času ekonomske krize in na rezultate moje in drugih anket ter mnenja strokovnjakov, se bo najverjetneje to zgodilo v daljši prihodnosti. Do takrat bosta tiskana knjiga in e-različica dolgo obstajali skupaj.

Vse kaže, da se bo spremenil tudi odnos bralcev do tiskane knjige. Ta bo postala dragocenost, dražja, prodajala se bo v majhnih nakladah, bolje bo opremljena. Postala bo vrednota. E-knjiga bo priročajša za branje strokovne literature in e-časopisov.

Večina vprašanih bi na e-bralniku najraje brala strokovno literaturo, leposlovje za zdaj ostaja tiskani knjigi. To potrjuje moja hipotezo, da bralci niso naklonjeni branju leposlovja na e-bralniku. Strokovno gradivo, enciklopedije, leksikoni, slovarji in druge praktične vsebine so na prvem mestu tudi v tujini, kar so pokazali rezultati ankete. Presenečenje te raziskave pa je velik interes bralcev za branje e-časopisov in revij.

Cena in tehnološki razvoj e-bralnika vplivata na bralce. Vse raziskave (potrjuje tudi anketa) kažejo, da bosta znižanje cen in dodelan e-bralnik močno vplivala na večje sprejetje e-bralnikov. Večja uporaba e-bralnikov bo spodbudila založnike k večji ponudbi e-knjig in e-vsebin. Toda proces je tudi obraten, več e-knjig pomeni večje povpraševanje po e-bralnikih.

Razlogi za to so očitne prednosti: udobnost branja, prihranki časa in denarja, varovanje gozda, prenosnost e-bralnika omogoča udobnost branja (na počitnicah, potovanjih, različnih mestih). Iz ankete sem ugotovila, da so moški nekoliko bolj naklonjeni e-knjigi in e-bralniku kot ženske, kar je podobno tudi v tujini. E-knjige v ZDA po raziskavi Mediamarkt Research & Intelligence raje uporabljajo moški (56,3 %), ženske pa 43,7 %, odrasli od 35 do 54 let z višjimi dohodki in izobrazbo. Zanimivo je, da je razmerje med moškimi in ženskimi bralci, ki bi brali e-knjigo, v tej anketi podobno: 63 % moških in 36 % žensk. To potrjujejo odgovori na druga vprašanja, iz katerih je možno razbrati, da 63 % žensk raje bere tiskane knjige. Med tistimi, ki bi le občasno brali e-knjige, pa je razmerje obratno (36 % moških in 63 % žensk). V anketi 66 % žensk raje bere časopise, a le 34 % moških. »Berem kadarkoli in kjerkoli« je izbralo 56% žensk, a le 44 % moških. Ženski populaciji mobilnost e-bralnika pomeni več.

Zanimivo bi bilo raziskati zakaj, ali ženske rajši berejo na počitnicah, ali gre za revije in časopise ali so motivi čisto drugačni.

Po avstrijski študiji (500 vprašanih od 14 do 59 let), vsak četrti moški in mladi od 14 do 19 let vidijo v e-knjigi knjigo prihodnosti, vsaki tretji alternativo, tisti, ki so e-bralnik že uporabili, pa se mu v 70 % ne bi več odpovedalo.

Anketirani bralci še vedno niso pripravljeni plačati visoke cene bralnikov, ki se lahko uničijo, nimajo vonja knjige in imajo premalo slovenskih vsebin. Postavlja se tudi vprašanje, ali bo e-bralnik (in e-knjiga) povečal pogostnost branja. Dvomim, kar tudi rezultati ankete jasno kažejo. Kako bo e-bralnik vplival na učni proces, sposobnost pomnjenja, učenje in znanje? Bodo ljudje več brali? Bodo učenci več znali? Ali bodo koristi večje od morebitnih škodljivih posledic, npr. površnosti? To so odprta vprašanja za bodoče raziskave.

Prav tako se bodo knjižnice, založniki, pisatelji in šole morali spopasti s tem izzivom. Konkurenca med založniki in ponudniki e-bralnikov je velika, nekateri govorijo o pravi »vojni«, saj se vsak dan vključujejo nova podjetja.

Tekmece e-bralnikom predstavljajo tudi tablični računalniki, ki imajo vgrajen e-bralnik, dlančniki in mobilni telefoni. Vsi ponujajo različne dodatne vsebine, za branje e-knjig pa se za zdaj največji tekmeči borijo za e-bralnik, ki bo bralcu ponudil »pravo« knjigo ali vsaj njeno najbolj izpopolnjeno različico. Pri izbiri igrata pomembno vlogo oblika e-bralnika (tipkovnica, zaslon na dotik, navigacija, formati zapisa, dodatne funkcije) in vsebina (internet, predvajanje glasbe, multimedija). Testiranje na trgu in primerjave med e-bralniki so dober način ugotavljanja želja kupcev. Razvoj e-bralnikov gre v smeri izboljšanja lastnosti: barvni zaslon, internet, predvajanje glasbe, pisalo ... Šele, ko bo e-bralnik v širši uporabi, bo lažje ugotoviti, kaj imajo kupci radi. Iz rezultatov ankete je videti, da bralci dajejo prednost mobilnosti naprave, podčrtovanju, izrezovanju, iskanju gesla, dodajanju opomb, ekologiji, branju časopisov.

E-knjige in digitalizacija spreminjata vlogo knjižnic in knjižničarja. Ali izposoja v hibridni knjižnici poleg udobnosti za bralca prinaša »samoto«, iskanje vsebin mimo knjižničarja? Vloga knjižničarja bo svetovalna, manj vidna, a enako koristna. Knjižničarji se bodo morali izobraževati, izposoja bo potekala tudi na e-bralnikih, kar pomeni dodatne stroške.

E-založništvo in klasično založništvo morata obstajati dolgo časa skupaj. Tudi tu bo prehod počasen. Kaj bo z delavci klasičnih založb pri prehodu na e-založništvo, stroški izobraževanja? Kaj bo z industrijo papirja in odvečnimi delavci? Kaj pa s proizvajalci šolskih torb? Pred proizvajalci (tehnologija, razvoj, znižanje cen), založbami (rešitev problemov z avtorskimi pravicami, standardi), državo in knjižnicami je še dolga pot.

Bo tiskana knjiga izumrla, jo bo zamenjala e-knjiga? Se bo naša bralna kultura spremenila in s tem naša civilizacija? Zaenkrat kaže, da ne v tej meri, da bo kmalu tiskano knjigo zamenjala e-knjiga. Obe bosta obstajali še lep čas in z roko v roki nudili knjižne zaklade v tej ali oni obliki. Nekateri grede tako daleč, da pravijo, kako bodo tiskane knjige v prihodnosti na polici imeli samo bogatejši.

5 SKLEPI

Glavne ugotovitve moje raziskave so:

- E-knjiga ne bo tako hitro zamenjala tiskane. Ta proces se ne bo zgodil kmalu, ampak v daljšem časovnem obdobju. Ne bo revolucije, kot so napovedovali nekateri, le evolucija.
- E-knjiga in p-knjiga (papirnata, tiskana knjiga) bosta dolgo časa obstajali sočasno in se dopolnjevali. V dolgem prehodnem obdobju – morda desetletja ali več (izsledki raziskav, mnenja večine strokovnjakov, rezultati ankete) – si bosta e-knjiga in tiskana knjiga delili »interesne sfere«. E-knjiga bo zamenjala tiskano na področjih strokovne in znanstvene literature, žepnih knjig, žanrskih uspešnic, različnih praktičnih vodnikov, slovarjev, enciklopedij ... Tiskana knjiga bo postala bolj cenjena, lepše zunanosti, dražja, stvar prestiža, redkost.
- E-knjiga in e-bralnik bosta vplivala na bralne navade, te pa na uvedbo in uveljavitev e-bralnika in e-knjige, toda ne v smislu večjega branja (bralne navade se ne bodo pomembno spremenile). Tako kot zdaj, eni bodo brali veliko, drugi malo ali nič.
- Bralci so še zvesti tiskani knjigi. Raziskave bo treba usmeriti na proučevanje bralnih navad po segmentih (po spolu, izobrazbi, vsebini prebranega). Ko bo e-bralnik v širši uporabi, bo smiselno ugotavljati njegov vpliv na bralce (pozitivne in negativne) in bralno kulturo nasploh.
- Tehnološki razvoj bo gonilo razvoja e-bralnikov. Proizvajalci bodo morali upoštevati zahteve trga po praktični in poceni napravi.
- Vloga knjižnic in knjižničarjev se bo spremenila. Knjižnice bodo imele svetovalno vlogo, nastale bodo hibridne knjižnice. Izposoja e-knjig bo potekala tudi na e-bralnikih. Bralci iz ankete so o možnostih tovrstne izposoje slabo seznanjeni.
- Prehod v svet digitalizacije je za založnike nujen. E-založništvo utegne v prihodnosti premagati tradicionalno. Kdaj se bo to zgodilo, je odvisno predvsem od zakonodaje na področju avtorskih pravic ter standardov in večjega povpraševanja po e-knjigah in e-bralnikih. Dolgo časa bosta oba tipa založništva obstajala hkrati.
- Pisatelj bo še vedno avtor dela, dosegel bi le večje število bralcev. Tu se odpirajo druga vprašanja, kako doseči bralce, kako biti razpoznaven v obsežni ponudbi e-knjig.
- Prodaja e-knjig in e-bralnikov se bo povečevala. Ponudniki e-bralnikov se bodo morali usmerjati na posebne segmente (šole, raziskovalce, strokovnjake, profesionalne uporabnike, bralce leposlovja in širši krog različnih bralcev) in imeti različen pristop do njih. Že zdaj razvoj in ponudba e-bralnikov nakazujeta, da bo ponudba za različne skupine različna (za slepe, šolarje, bralce časopisov, strokovnjake posameznih področij ...).
- Po e-bralnikih v šolah kot e-učbenikih ni velikega povpraševanja. Njihova ponudba je majhna. Obstaja nekoliko povečan interes po e-knjigah na internetu, ki se zaenkrat berejo na računalnikih. Anketiranci niso pokazali večjega interesa, da bi e-učbenike brali na e-bralniku. V Sloveniji obstaja le en pravi e-učbenik Ginekologija za študente zdravstvene šole, ki ga izdaja e-založba Ruslica. Z e-učbeniki, ki bi jih prebirali na e-bralnikih, bi precej zmanjšali težo šolske torbe v šolah, spremenili odnos učenec-učitelj in učni proces. Smiselno bi bilo raziskati še vpliv e-učbenikov na znanje in kakovost učnega procesa, njihove prednosti in slabosti.

- Leposlovje ostaja v domeni tiskane knjige. Vse raziskave v svetu in pri nas (tudi rezultati ankete to potrjujejo), da se bo tiskana knjiga dolgo obdržala za branje leposlovja, ker gre za osebni in tradicionalen odnos bralca in knjige in ker bralnik ne more nadomestiti občutka pri branju tiskane knjige. To hipotezo sem uspešno potrdila.
- E-bralnik je zaradi svoje mobilnosti primeren za popotnike, študente, uporabnike javnih prevoznih sredstev, v bolnici, čakalnici, šoli, na počitnicah. Uporaba e-bralnika zmanjšuje količino papirja, porabi manj energije, varuje okolje
- Delež bralcev e-časopisov in e-revij se povečuje. Rezultati ankete kažejo, da je tudi pri nas povečan interes bralcev tovrstnih vsebin. Zato bi bilo smiselno raziskati, kakšen je interes časopisnih podjetij za ponudbo e-časopisov.

Tisti del, ki ga bo tiskana knjiga odstopila e-knjigi, bo v korist človeštva. Znanstveniki, raziskovalci, učenci, učitelji, pisatelji bodo dobili zvestega pomočnika, ki jim bo postregel z veliko podatki in privarčeval čas. Na nas je, da ga ne zlorabimo, preverjamo njegove pozitivne in negativne učinke, do tiskane knjige pa smo lahko spoštljivi veliko let, morda vedno. Ali bomo brali, ali e-brali, ali bo naše »srce iz črnila« ali e-črnila? Ne glede na to, kako bomo brali v prihodnosti, pomembno je, da bomo brali.

Naredimo stvari, ki večno živijo,
knjige iz sukna, ki nikdar ne zgorijo,
tiskarjem od tukaj papir damo v tisk,
ker znajo oživiti vsak mrtev list.

Michael Kongehl, Pesem o Beli magiji

6 POVZETEK

V elektronski obliki shranjena knjiga, e-knjiga (e-book), je novost. Beremo jo na računalniku, elektronskem bralniku (e-book reader), dlančniku ali mobilniku. E-bralnik je lahka prenosna naprava, ki po obliki in načinu spominja na tiskano knjigo. V njem je lahko shranjenih na stotine knjig. Z nami potuje na počitnice, v čakalnico, na letalo ali vlak.

Digitalna doba počasi, a vztrajno prinaša nov način branja tudi v Slovenijo. Imamo prvo e-založbo, ljubljanske knjižnice so že začele izposojati prve e-bralnike e-knjig, novosti o e-bralnikih oglašajo časopisi. V raziskovalni nalogi sem raziskovala, kako bodo e-knjige vplivale na bralno kulturo. Izvedla sem anketo bralcev v Velenju, raziskala pisne vire, prebrala številno literaturo, naredila intervju z vodjo velenjske knjižnice in se obrnila na ugledne pisatelje in strokovnjake.

Osrednji del naloge sem posvetila raziskovanju lastnosti e-bralnikov, stanju na trgu v svetu in pri nas. Analizirala sem njihove prednosti in pomanjkljivosti ter bralne navade. Rezultati ankete so potrdili hipoteze, da so bralci zvesti tiskani knjigi in so e-bralniki predragi. Ugotovila sem, da e-knjiga ne bo tako hitro zamenjala papirnate. Usoda e-bralnika je negotova zaradi nerešenih tehnoloških vprašanj, kršitve avtorskih pravic, neenotnih standardov in tudi nepoznavanja in predsodkov. Cenejši bralniki, več vsebin v slovenskem jeziku in oblika, ki se bo čim bolj približala tiskani knjigi, bodo vplivali na večje zanimanje za novodobno branje literature.

Bralniki spreminjajo naše bralne navade in bralno kulturo. Vplivali bodo na šole, knjižnice, založnike, pisatelje in knjigarne, na nas bralce.

7 ZAHVALA

Za raziskovalno nalogo sem se odločila, ker imam zelo rada branje in knjige. Zato me je zanimalo, kaj bo s tiskano knjigo in kako bosta e-knjiga in e-bralnik vplivala na nas, bralce. Tema je zahtevna in brez strokovne pomoči in podpore mi je ne bi uspelo dokončati. Zato se iskreno zahvaljujem vsem tistim, ki so mi pri nalogi pomagali s strokovnimi nasveti in razumevanjem.

Zahvaljujem se:

- mentoricama ge. Vesni Penec, prof. slovenščine, za vodenje, strokovno pomoč, podporo, potrpežljivost, zaupanje in lektoriranje naloge ter ge. Branki Mestnik, prof. zgodovine in geografije, za strokovno pomoč, nasvete in podporo pri izvedbi naloge;
- g. Ladu Planku, vodji knjižnice v Velenju, za strokovne nasvete in gradivo, prav tako osebu knjižnice;
- ge. Ireni Sirk iz Mariborske knjižnice, ki me je usmerila na gradiva za študij;
- pisatelju in računalniškemu strokovnjaku g. Mihi Mazziniju za strokovno pomoč in prijaznost;
- pisatelju in režiserju g. Feriju Lainščku za strokovno pomoč in mnenje;
- pisatelju g. Ivanu Sivcu za strokovna mnenja in dragocene nasvete pri izdelavi naloge;
- g. Petru Reberniku, direktorju Založbe Pozoj iz Velenja, ki mi je razsvetlil trg domačih založnikov;
- ge. Marini Furlan, strokovnjakinji za psiholingvistiko, za strokovno pomoč pri razumevanju tematike;
- sošolkama Ani Zabukovnik in Leji Ocvirk za pomoč pri izvedbi ankete in tudi moji družini, ki me je podpirala pri izdelavi naloge.

8 PRILOGE

8.1 Anketni list

ANKETA

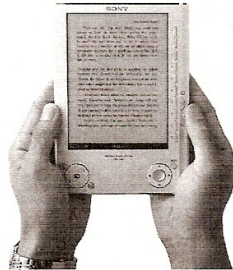
Sem Aleksandra Panić, učenka 9. b-razreda OŠ Gorica iz Velenja. Delam raziskovalno nalogo z naslovom E-knjiga. Gre za elektronski bralnik, ki omogoča branje e-knjig in na katerega lahko naložimo na stotine knjig. Izvajam anketo o tej zelo zanimivi temi: kako bomo brali v prihodnosti. Zato vas prosim, da odgovorite na nekaj vprašanj, ki bodo pomagala pri raziskavi. Vaše sodelovanje je anonimno, a hkrati zelo dragoceno.

Spol: ženski   moški

<p>1. Koliko ste stari? a) do 15 let b) 15–20 let c) 21–30 let č) 31–45 let d) 46–60 let e) 60 let in več</p>	<p>2. Kakšno izobrazbo imate? a) Osnovna šola b) Srednja šola c) Višja, visoka šola č) Magisterij, doktorat d) Drugo: _____</p>
<p>3. Ste že slišali za pojma e-knjiga in e-bralnik? a) Da b) Ne</p>	<p>4. Ali ste kdaj prebrali kakšno knjigo na računalniku? a) Da b) Ne Utemeljite odgovor: _____</p>
<p>5. Katere prednosti e-bralnikov se vam zdijo najpomembnejše? (Izberite tri.) a) Z njim lahko berem kadarkoli in kjerkoli. b) Lahko berem časopise, revije, internetne strani, forume, knjige, notno gradivo. c) Omogoča mi možnost nakupa knjige 24 ur na dan. č) V e-bralnik si lahko naložim brezplačne knjige, ki so objavljene na spletu. d) E-bralnik mi omogoča: podčrtovanje, izrezovanje in razvrščanje besedila, dodajanje opomb, iskanje določene besede, gesla. e) Nudi mi možnost spreminjanja velikosti črk in pisave. f) Z njim lahko brskam po internetu. g) Ima slovar. h) E-knjige so cenejše. i) Z e-bralnikom si lahko predvajam glasbo. j) Zmanjšala bi se sečnja dreves.</p>	<p>6. Katere so slabosti e-bralnikov? (izberite tri)? a) Pomanjkanje vsebin v slovenskem jeziku b) Raje berem tiskano knjigo. c) Naprava se lahko pokvari. č) E-bralnik nima vonja po knjigi. d) Visoka cena e-bralnika e) Med branjem po e-bralniku se oči hitro utrudijo. f) Negativni vplivi na okolje: sevanje, poraba energijskih virov, reciklaža</p>
<p>7. Kaj bi brali na e-bralniku? (Izberite en odgovor.) a) Vse b) Strokovno literaturo c) Leposlovje d) Časopise, revije e) Drugo: _____</p>	<p>8. Če bi imeli e-bralnik, ali bi ga vzeli s seboj na potovanja? (Izberite en odgovor.) a) Vedno bi ga imel s seboj. b) Le če grem za dalj časa. c) Bral bi le doma.</p>

9. Katerega od e-bralnikov (na fotografiji spodaj: A, B, C) bi izbrali?

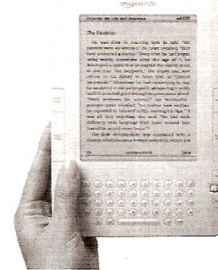
A

B

C

Utemeljite svojo izbiro:

---

10. Bi bili pripravljeni odšteti 200 – 300 evrov za e-bralnik?

- a) Da
- b) Ne

Vaš komentar:

---

11. Ali redno zahajate v knjižnice? (Izberite en odgovor.)

- a) Da, pogosto
- b) Občasno
- c) Zelo redko
- č) Ne, nikoli

12. Ali mogoče veste, da bo knjižnica v prihodnosti bralcu ponudila e-bralnike? (Izberite en odgovor.)

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

13. Bi brali e-knjigo namesto klasične? (Izberite en odgovor.)

- a) Da
- b) Ne
- c) Občasno

Utemeljite odgovor: _____

---

14. Ali bi se večkrat lotili branja, če bi imeli e-bralnik? (Izberite en odgovor.)

- a) Da
- b) Včasih
- c) Ne

15. Kaj menite o šoli brez knjig, v katero bi spet nosili le eno tablico, e-bralnik, kot naši predniki? (izberite en odgovor.)

- a) Zelo mi je všeč.
- b) Ne, ta ideja mi sploh ni všeč.
- c) Vseeno mi je.
- d) Če bo cenovno bolj ugodno.

8.2 Mnenja strokovnjakov

MNENJE STROKOVNJAKOV: ANKETNI VPRAŠALNIK

1. Ali menite, da bo e-knjiga zamenjala tiskano knjigo? Zakaj?

Miha Mazzini: »Prej ali slej da, tako kot je papir zamenjal pergament.«

Ivan Sivec: »Je ne bo. Obstajali bosta druga ob drugi. Podobno kot televizija in film. Ob nastopu televizije so napovedovali konec filmov v kinematografih, pa se to ni zgodilo. Oba medija se med seboj celo dopolnjujeta.«

Feri Lainšček: »Menim, da bo e-knjiga tiskano knjigo zamenjala postopoma in šele v daljšem časovnem obdobju.«

Dr. Marina Furlan: »Moje mnenje je, da bo morda v bodoče e-knjiga res zamenjala tiskano knjigo, vendar se bodo najverjetneje generacije, ki so odraščale s tiskanimi knjigami, še kar nekaj desetletij temu »upirale«. Ne gre izključiti možnosti, da bodo službene in strokovne tekste čez kako desetletje ljudje večinoma brali v e-obliki, sprostitutveno branje pa bo po mojem mnenju še vedno vezano za »prave« knjige. Gre predvsem za to, da ljudje težko spreminjamo v zgodnje otroštvo zakoreninjene navade in prava knjiga je le »prava knjiga«. Tiskana knjiga omogoča drugačno rokovanje in občutek boljšega vpogleda v brano vsebino, pa čeprav e-knjiga dejansko omogoča marsikaj, česar smo že zelo vajeni zaradi vsakodnevnne uporabe PC-jev – kot npr. uporabo ukaza »find« ipd., česar tiskane knjige ne omogočajo. Imajo pa tudi e-knjige nedvomno veliko prednost – predvsem kar se tiče ekologije in, ko bodo čitalniki cenejši, tudi glede finančnega vidika – morda ne toliko v zvezi z nakupom (tudi e-knjigo bo treba kupiti), kolikor v zvezi s pripravo, tj. produktivnim momentom pri nastajanju knjige – tiskanje knjige namreč stane neprimerno več, kot bi lahko stala izdaja e-knjige.«

Peter Rebernik: »Da, žal eno je nostalgija, drugo je razvoj tehnologij, tehnik. Tako kot v ZDA, tako bo tudi k nam zelo kmalu stopila e-knjiga na velika vrata. Zakaj? Preprosto informacijska tehnologija in njene možnosti nas »silijo« v to.«

2. Kaj se bo zgodilo s tiskano knjigo? Če bo preživela, bo spremenjena?

Miha Mazzini: »Majhne, luksuzne serije za zbiralce, nekako tako kot LP plošče v današnji MP3 dobi.«

Ivan Sivec: »Verjetno bo več poudarka tudi na zunanji prikupnosti. Knjiga se velikokrat kupuje in postavlja na police tudi zaradi zunanjega videza.«

Feri Lainšček: »Nekatere oblike tiskane knjige se bodo tudi ohranile. Sčasoma bo tiskana knjiga postala stvar prestiža, redkost, ki si jo bodo lahko privoščili le še bogatejši sloji.«

Dr. Marina Furlan: »Menim, da se bodo tiskane knjige še dolgo tiskale, vendar predvidevam, da bodo čez čas v nekem prehodnem obdobju knjige izhajale v obeh različicah, v končni fazi pa morda ene samo v tiskani (kot ljubiteljske), druge pa le v e-obliki – slednje bodo predvidoma čez nekaj desetletij prevladovale – ko bo na vrhuncu proizvodnje in potrošnje generacija današnjih predšolskih otrok ali pa še kasneje. Osebno menim, da ni razloga, zakaj ne bi mogle knjige izhajati v obeh oblikah sočasno ...«

Peter Rebernik: »Tiskana knjiga se bo »počasi« umaknila E- knjigi. »Klasična« knjiga bo postala rariteta.«

3. Bi lahko obe, e-knjiga in klasična knjiga, mirno sobivali?

Miha Mazzini: »Precej časa tudi bosta.«

Ivan Sivec: »Vsekakor! E-knjiga ne bo prevladala, tudi žepni knjigi kljub nizki ceni to ni uspelo.«

Feri Lainšček: »Ti dve obliki že dejansko sobivata in se dopolnjujeta, kmalu si bosta tudi začeli deliti t. i. interesne sfere in vsebinska področja.«

Dr. Marina Furlan: Glej 2. odgovor.

Peter Rebernik: »Žal ne, vzrok je v možnostih, ki nam jih nudi tehnologija. V zelo kratkem bo e-knjiga na voljo (če že ni) v obliki, da si bomo lahko izbrali glas, ki nam bo čital knjigo. Izbirali bomo lahko glas Katje Jevšek, Toneta Partljiča, Petra Polesa ... Dodana možnost glasu k e-knjigi je naslednji korak. Ko pospravljáš, pomivaš posodo, lahko bereš (poslušáš) knjigo, rečeš knjigi STOP in naslednjič nadaljuješ poslušanje – branje knjige od tam, kjer si nehal. Ostala bo nostalgija, ostal bo morda privilegij za tiste, ki si bodo lahko zaradi tempa življenja »privoščili« klasično čitanje knjige, knjige, ki bodo tiskane v malih nakladah, in knjige, ki bodo mnogo dražje od e-knjig.«

4. Kako bo pojav e-knjig in e-bralnikov vplival na bralce in njihove navade in obratno?

Miha Mazzini: »Da. Medij prenosa vedno vpliva na vsebino. Predvsem e-bralniki zahtevajo krajšo enoto pozornosti, saj je besedila na strani manj kot pri navadni knjigi.«

Ivan Sivec: »Upam, da pozitivno. Marsikdo bo e-knjigo raje in hitreje prebral kot klasično, ker je pač bolj dostopna.«

Feri Lainšček: »V primeru e-knjige gre samo za drugačni nosilec pisanega sporočila, bralne navade se zaradi tega ne bodo bistveno spreminjale. Eni bodo še naprej veliko brali, eni pa nič.«

Dr. Marina Furlan: »Deloma sem že odgovorila pri drugih vprašanjih.«

Peter Rebernik: »Ocenjujem, da se branje ne bo zmanjšalo, sploh mlajši bralci, ki so v stiku z računalniškimi tehnologijami, bodo morda raje »segli« po e-knjigi.«

5. V katerih segmentih literature ima e-bralnik največ možnosti, da zamenja klasično knjigo?

Miha Mazzini: »Žanrske uspešnice, ki so jih polni koši na letališčih.«

Ivan Sivec: »Pri strokovnih knjigah in pri hipnih uspešnicah, ko pridejo, jih vsi na veliko berejo, potem pa hitro tudi pozabijo. Obstaja veliko kampanjskih bralcev in še več stalnih, zahtevnejših bralcev, ki pa se ne dajo voditi s pomočjo medijev.«

Feri Lainšček: »Najprej se bodo v obliki e-knjige uveljavili slovarji, učbeniki, popularne izdaje in revije.«

Dr. Marina Furlan: »Strokovna in znanstvena literatura ... (s tem je že začel Google, ki daje na voljo uporabnikom spleta znanstveno literaturo, ki je pošla v knjigarnah), danes si še težko predstavljamo užitek ob branju e-romana, čeprav bo to za naslednje generacije verjetno povsem sprejemljivo. Otroške knjige za predšolske otroke pa se mi sploh ne zdijo izvedljive v e-obliki, ker gre za občutljive pripomočke, ki bi jih nevešči »rokovalci« zlahka pokvarili.«

Peter Rebernik: »Vsekakor na področju strokovne literature, študentje, dijaki.«

6. Kako bodo reagirali pisatelji?

a) Ali to pred njih postavlja drugačne naloge?

Miha Mazzini: »Pisatelj je več vrst. Tisti, ki za vsako ceno hočejo ugoditi občinstvu, bodo seveda takoj pričelo dodajati multimedijske vsebine itd. Videli bomo tudi precej poskusov z medijem, seveda.«

Ivan Sivec: »Niti ne. Kdor piše literaturo, mu e-knjiga sicer lahko pomaga pri širitvi priljubljenosti, usodno pa na njegovo ustvarjanje ne more vplivati.«

Feri Lainšček: »Eni pisatelji e-knjigo sprejemajo in jo tudi že prakticirajo, drugi pa jo zavračajo.«

Peter Rebernik: »Vsekakor, doreči bo potrebno, kako bo z avtorskimi pravicami.«

b) Se bo pisatelj prihodnosti precej razlikoval od sedanjega?

Miha Mazzini: »Pisatelj mora vedno povedati zgodbo prek oseb, s katerimi se lahko poistovetimo. Vse ostalo se spreminja s časom in modo.«

Ivan Sivec: »Menim, da ne. Razlika je samo v tem, da je poznavanje literature večje in da bralci postajajo zahtevnejši in precejšen del bolj obrnjeni k trenutnim razmislekom o življenju.«

Feri Lainšček: »Pisatelj se v prihodnosti ne bo veliko razlikoval od sedanjega, drugačna bo le pot distribucije njegovih del.«

Dr. Marina Furlan: »Mislim, da je za pisatelje priprava e-knjige manj zahtevna kot priprava knjige za tisk. Tudi knjige, namenjene tiskanju, pisatelji nesejo v tiskarno v glavnem v elektronski obliki, tiskanje pa predstavlja le še dodatno delo oziroma »korak več«. V primeru e-knjig bo »korak manj«. Mislim, da se pisanje e-knjig ne bo bistveno razlikovalo od pisanja knjig za tiskanje, pri čemer pa e-knjige ponujajo tudi možnost več: možno jih bo opremiti tudi z zvočnimi efekti, kar je danes pri tiskanih knjigah v uporabi le pri knjigah za otroke (ki so zaradi tega pogosto v višjem cenovnem razredu).«

Peter Rebernik: »Praviloma ne.«

7. Kako je z avtorskimi pravicami in zaščito?

Miha Mazzini: »Vedno več izdelkov zahodnega sveta ni fizičnih in jih je zato mogoče poljubno kopirati. A v tem primeru ni ne davkov in ne dobička, zato je država ostreje pritiskala na pirate. Na internetu ni zasebnosti.«

Ivan Sivec: »To se da urediti popolnoma enako kot zdaj.«

Feri Lainšček: »Zaščita avtorskih pravic na področju e-knjige se postopoma že uveljavlja. E-knjiga tudi ne dopušča kopiranja.«

Dr. Marina Furlan: »O tem nimam informacij.«

Peter Rebernik: »Prihajamo na področje, ki je podobno zaščiti avtorskih pravic pri glasbi.«

8. Kaj pa knjižnice in knjižničarji? Kakšna bo njihova vloga?

Miha Mazzini: »Odpadli bodo.«

Ivan Sivec: »Še bolj svetovalna.«

Feri Lainšček: »Knjižnice se bodo vse bolj spreminjale v informativne pisarne in centre za svetovanje v zvezi s vsebinami.«

Dr. Marina Furlan: »Ista ali vsaj podobna kot danes, le da bodo izposojali elektronsko gradivo – verjetno čipe, ki jih bodo uporabniki naložili v svoj čitalec. Verjetno bo enostavneje, ker se bo dalo rok uporabnosti določiti vnaprej, nakar se bo knjiga enostavno izbrisala iz čitalca ali bo drugače nehala delovati – ne bo več zamudnin.«

Peter Rebernik: »Vloga knjižnic bo, po meni, dvojna: arhiv klasičnih knjig in posredovanje e-knjig. E-knjižnica.«

9. Kako se bodo odzvali založniki?

Miha Mazzini: »Za zdaj trapajo (v Ameriki, kjer poskušajo prevaliti stroške na pisatelje) ali ignorirajo (v Sloveniji, s krepko državno pomočjo). Dolgoročno menim, da je vloga založnika pravzaprav ista – gre za selektorja, ki s svojim imenom jamči, da je neko delo kvalitetno

znotraj določenih pričakovanj. Ker vsakdo lahko izda e-knjigo, jih bo na trilijone, bralec bo rabil osnovno priporočila.«

Ivan Sivec: »Še bolj bodo tarnali. Knjiga že zdaj ni donosen posel, z e-knjigo pa bo stanje glede dobička še slabše.«

Feri Lainšček: »Klasično založništvo se bo čez čas znašlo v veliki krizi. Večina se bo postopoma preusmerila na izdajanje e-vsebin. No, ta projekcija je možna šele v daljni prihodnosti.«

Dr. Marina Furlan: »O tem nimam predstave.«

Peter Rebernik: »Nastala bo nova vrsta založnikov, založniki e-knjig. Prihajamo na področje, ki je podobno zaščiti avtorskih pravic pri glasbi.«

10. Če bo e-knjiga dobro sprejeta v svetu, kaj bo to pomenilo za Slovenijo in slovenske založnike, pisatelje, knjižničarje? Vidite tu priložnost za Slovenijo?

Miha Mazzini: »Ne. E-knjiga je globalizacijski moment, torej bodo največ pobrali globalni jeziki. V Sloveniji z njeno negativno selekcijo (reverse dominance) se oklepamo knjige predvsem zato, da ne bi vlagali v avtorje. E-knjiga pa bo temu slovenskemu sistemu spodjedla temelje.«

Ivan Sivec: »E-knjiga bo – kot rečeno – samo ena od oblik, ne bo pa prevladovala. Slovencem pa vezana knjiga nasploh veliko pomeni. Ne moremo si predstavljati stanovanja brez fizičnih knjig. Knjige so tudi dekoracija, ki kažejo na stanje duha osebnosti, ki v njem živi.«

Feri Lainšček: »V Sloveniji se bomo odzivali v skladu z dogajanjem na svetovnem prizorišču. E-knjiga sicer za Slovenijo ne prinaša nobene priložnosti, ker je naš trg premajhen in je v procesu globalizacije naša vloga zanemarljiva.«

Dr. Marina Furlan: »Ja, seveda vidim priložnost tako za Slovenijo kot za katerokoli drugo deželo – predvsem za majhne narode bo to lahko prednost, saj danes tiskanje knjig v Sloveniji zaradi majhnih naklad relativno gledano stane več kot v tujini, kjer je število bralcev večje in naklade prav tako. Osebno živim na meji z Italijo in imam dvojezična otroka. Knjige, ki jima jih kupujem v Italiji (v ital. jeziku), stanejo tudi do pol manj kot knjige, ki jih kupujem v Sloveniji – tam je 60 mio. potencialnih bralcev, tukaj le dva. E-knjiga bo v fazi nastajanja stala manj in upati je, da bodo zato take knjige tudi za potrošnika cenejše. Mislim, da se s pocenitvijo knjig odpira tudi več možnosti za pisatelje, ki so morda načeloma dobri ali zelo dobri, ampak na primer specifični, zaradi česar zaradi majhnih naklad ne »pridejo skozi«, ko svoja dela ponudijo založbam. V založništvu pa bo verjetno zaposlenih manj ljudi oziroma bodo zaposleni ljudje z drugačnimi funkcijami (več bo lektoriranja, dela s strankami, oglaševanja ipd.).«

Peter Rebernik: »Najprej bo potrebno zakonsko (avtorstvo) opredeliti e-založništvo. Posebne priložnosti ne vidim, saj bomo sledili le trendom, torej e-knjigi. Ni poti nazaj.«

9 VIRI IN LITERATURA

Irena Hlade, eBooks, Glasilo Spodbude, Letnik IV/4, 2002, str. 5–6.

Eva Kodrič-Dačić, Zunaj Gutenbergova vesolja, 2006.

Ločniškar-Fidler, M.; Fidler, T. Elektronska knjiga – knjiga brez papirja, strokovni članek 2003, letnik 47, številka ½, str. 3.

Jolanda Zupančič: Slovenski knjižni trg in analiza založenosti slovenskih knjigarn, diplomsko delo, Maribor, september 2007, str. 19.

Mateja Pezdirc Bartol, Novejši pogledi na branje pri nas in v svetu, razprave in članki, Jezik in slovstvo, Letnik 47, 2001/02, št. 1–2, Filozofska fakulteta v Ljubljani, str. 7.

Janez Leben: Virtualna resničnost: primer e-books, Ljubljana, 2003, str. 27.

Metka Kordigel: Branje ali branje; Pedagoška fakulteta v Ljubljani, razprave in članki, kazalo letnika 37, 1991/92.

Tina Andrejašič: E-knjige in razvoj e-založništva, diplomsko delo, Koper 2005, str. 9–10.

Anja Mlakar, Damijan Pesjak: Prilagoditve knjižnic na prehodu v e-okolje in spremenjene izrazne možnosti dokumentov v digitalni knjižnici, seminarska naloga, Ljubljana, maj 2009, str. 3.

Lado Planko, Poročilo knjižnice, Velenje, 2008, str. 2.

Miha Kovač, Paradoksi kibervesolja: Zakaj e-knjiga obstaja le na papirju, Izvirni znanstveni članek, 2007, str. 4.

Sitar, Jereb: Izdelava elektronskega učbenika za fiziko za osnovno šolo, Univerza v Mariboru, 2003, str. 3.

SPLETNI VIRI:

<http://www.rtv slo.si/znanost-in-tehnologija/v-knjiznici-ne-bo-vec-knjig-le-racunalniki/211785>
(8. 9. 2009)

<http://www.naj.hr/?main=&naj=news,103> (2010)

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042272280 (6. 6. 2009)

<http://www.vecer.com/clanek2010011105502146> (11. 1. 2010)

www.delo.si/clanek/69008

<http://www.monitor.si/clanek/e-papir/>

http://www.mojmikro.si/v_srediscu/podrobneje_o/kaj_so_elektronske_knjige

http://www.klikonline.si/clanki79/06_07_08_09_e-zaloznistvo.pdf (9. 6. 2007)

http://www.mojmikro.si/v_srediscu/podrobneje_o/mehka_stran_knjig (22. 2. 2010)

<http://www.blog.uporabnastran.si/2009/02/26/pet-razlogov-zakaj-ni-smotrno-kupiti-amazon-kindle-2/#ixzz0hhf0AaAN> (26. 2. 2009)
http://news.cnet.com/8301-11128_3_10320334-54.html (28. 8. 2009)
http://www.mojmikro.si/v_srediscu/podrobneje_o/e-bralniki_za_v_roko (25. 2. 2010)
<http://www.monitor.si/clanek/nikolaj-pecenko-ohranimo-besedo/> (dec. 2005)
<http://www.blog.uporabnastran.si/2009/02/28/e-knjiga-amazon-kindle-2-ze-na-voljo/> (28. 2. 2009)
<http://bob.czp-ecer.si/igre2006/ruslica/default.asp?kaj=8>
<http://www.amazon.com/>
<http://www.monitor.si/clanek/pdf-v-zepu/> (jan. 2010)
<http://slo-tech.com/novice/t382723> (29. 10. 2009)
http://www.monitor.si/clanek/id_2584/ (jan. 2009)
<http://www.monitor.si/novica/e-knjige-evropa-izziva-ameriko/> (15. 5. 2009)
<http://www.mimovrste.com/artikel/3980015632/q=bralnik/bebook-e-bralnik>
<http://www.monitor.si/novica/benq-nreader/> (26. november 2009)
<http://kindlesforkids.wordpress.com/2008/09/05/when-irish-eyes-are-smiling-schoolkids-get-free-e-readers/> (5. 9. 2008)
<http://www.monitor.si/novica/fujitsu-flepia-prvi-barvni-bralnik-knjig/> (19. marec 2009)
<http://www.vecer.com/clanek2010011105502146> (11. 1. 2010)
<http://www.monitor.si/novica/asus-pripravlja-bralnik-za-e-knjige/> (8. 9. 2009)
http://www.agencijanet.si/asus-na-cebit-u-z-e-bralnikom/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+agencijanet+%28Agencija+NET+-+vse+novice%29 (2. 3. 2010)
http://www.siol.net/tehnologija/racunalnistvo/2010/01/entourage_bralnik.aspx (10. 1. 2010)
<http://slo-tech.com/novice/t405609> (7. 3. 2010)
<http://www.racunalniske-novice.com/novice/strojna-oprema/e-bralniki/samsung/samsung-na-sejmu-ces-predstavil-svoja-e-bralnika.html> (10. 1. 2010)
<http://limun.hr/main.aspx?id=515480> (12. 10. 2009)
<http://www.iriver.com>
<http://ireaderreview.com/2009/10/24/premium-ereader-market-how-big-is-it/> (24. 10. 2009)
<http://www.dnevnik.si/novice/znanost/1042337539> (14. 2. 2010)
<http://www.geeko.si/blog/2008/10/imajo-e-knjige-zanesljivo-prihodnost/> (19. 10. 2008)
http://port.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=2550:-iriver-story&catid=55:techport&Itemid=235 (25. 9. 2009)
http://www.genspot.com/Bookmarks/BookmarkIframe.aspx?bookmark_id=14746 (13. 1. 2008)
<http://www.tehnoguru.info/vesti-mainmenu-27/4072-iriver-nudi-e-citac-s-tastaturom> (12. 1. 2010)
http://www.genspot.com/Bookmarks/BookmarkIframe.aspx?bookmark_id=14746 (27. 1. 2010)
<http://bob.czp-vecer.si/igre2006/ruslica/default.asp?kaj=8>
http://www.klikonline.si/clanki79/06_07_08_09_e-zaloznistvo.pdf (9. 6. 2007)
http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042272280 (6. 6. 2009)
<http://www.omnibus.se/beseda>
<http://www.monitor.si/clanek/nikolaj-pecenko-ohranimo-besedo/> (dec. 2005)
<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>
<http://www.europeana.eu/portal/>
<http://www.bl.uk/news/2009/pressrelease20090518.html> (19. 5. 2009)

http://www.mla.gov.uk/news_and_views/press/releases/2009/E-books (12. 10. 2009)
http://www.mla.gov.uk/news_and_views/press/releases/2009/E-books (12. 10. 2009)
<http://www.vest.si/2010/01/08/obetajo-se-elektronski-solski-ucbeniki/#> (8. 1. 2010)
<http://www.rtv slo.si/znanost-in-tehnologija/v-knjiznici-ne-bo-vec-knjig-le-racunalniki/211785>
(8. 9. 2009)
<http://findebookreaders.com/blog/2009/11/sony-touch-ereader-to-go-to-school/> 81 (7. 11. 2009)
<http://www.novilist.hr/2009/12/17/e---biblioteka-u-dzepu.aspx> (23. 11. 2009)
<http://www.princeton.edu/main/news/archive/S26/64/38E35/index.xml?section=topstories>
(22. 2. 2010)
<http://www.epapercentral.com/german-parliament-makes-bulk-ereader-purchase.htm> (27. 10. 2009)
http://www.nj.com/news/index.ssf/2009/05/princeton_university_will_use.html (9. 5. 2009)
<http://www.thedesignblog.org/entry/braille-e-book-a-novelty-for-visually-impaired/>
<http://www.monitor.si/clanek/digitalni-cankar/>
<http://www.novilist.hr/2009/12/17/e---biblioteka-u-dzepu.aspx> (23. 11. 2009)
http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042272280 (6.6.2009) (<http://www.ruslica.si/>)
www.mihamazini.com
http://www.mojmikro.si/v_srediscu/podrobneje_o/e-bralniki_za_v_roko (25. 2. 2010)
<http://www.hidd.hr/articles/eknjige.php> (19. 4. 2004)
<http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/thema/820671/> (23. 7. 2008)
[http://24ur.com/novice/it/elektronski-bralniki-vse-bolj-priljubljeni.html?ar=\(12. 1. 2010\)](http://24ur.com/novice/it/elektronski-bralniki-vse-bolj-priljubljeni.html?ar=(12.1.2010)
<http://www.itlist.com/why-e-book-readers-got-more-male-buyers-than-female/>
<http://www.marketagent.com/webfiles/pdf/pressemeldungen/%7B BBBBF72F5-BB05-4844-92C3-1A04663A9DB0%7D.pdf> (29. 8. 2009)
<http://www.gutenberg.org>
<http://www.omnibus.se/beseda/>
<http://www.ijs.si/lit/leposl.html>
<http://www.dlib.si>
<http://www.ruslica.si>